

**STRATEGIJA ZAPOŠLJAVANJA
OPŠTINE BERANE 2021-2025.
Nacrt**

Nacrt Strategije zapošljavanja Opštine Berane je pripremila Partnerska grupa za zapošljavanje, imenovana od strane predsjednika Opštine uz tehničku pomoć projekta „Dalji razvoj lokalnih inicijativa za zapošljavanje u Crnoj Gori“, koji se finansira iz EU-IPA sredstava u okviru Sektorskog operativnog programa za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu politiku 2015-2017 (SOPEES).

SADRŽAJ

1. UVOD.....	4
2. SOCIO-EKONOMSKA SITUACIJA.....	6
2.1 GEOGRAFSKI POLOŽAJ OPŠTINE.....	6
2.2 DEMOGRAFSKA SLIKA	6
2.3 EKONOMIJA.....	8
3. TRŽIŠTE RADA.....	14
3.1 ZAPOSLENOST I ZARADE	14
3.2 NEZAPOSLENOST	17
3.3 PROGRAMI I MJERE ZAVODA ZA ZAPOSŁJAVANJE.....	21
3.4 TRAŽNJA RADNE SNAGE.....	23
3.5 DEFICITARNA I POTENCIJALNO DEFICITARNA ZANIMANJA	25
3.6 PONUDA OBRAZOVANJA I OSPOSOBLJAVANJA ODRASLIH U OPŠTINI.....	26
3.7 SOCIJALNA INKLUZIJA I SOCIJALNA ISKLJUČENOST	27
3.8 ZAKLJUČAK.....	28
4. SWOT ANALIZA	29
4.1 LOKALNO TRŽIŠTE RADA I RADNA SNAGA.....	30
4.2 OBRAZOVANJE I OSPOSOBLJAVANJE RADNE SNAGE U OPŠTINI	30
4.3 SOCIJALNA INKLUZIJA/SOCIJALNA ISKLJUČENOST NA LOKALNOM TRŽIŠTU RADA.....	32
4.3. KLJUČNI PROBLEMI TRŽIŠTA RADA OPŠTINE BERANE.....	32
5. VIZIJA, CILJEVI, PRIORITETI I MJERE STRATEGIJE ZAPOSŁJAVANJA	33
5.1 VIZIJA OPŠTINE U POGLEDU ZAPOSŁJAVANJA I RAZVOJA RADNE SNAGE.....	33
5.2 CILJEVI.....	33
5.3 AKTIVNOSTI.....	33
6. UPRAVLJANJE, PRAĆENJE, IZVJEŠTAVANJE I PROMOCIJA.....	35
PRILOG 1: ORGANIZATORI OBRAZOVANJA ODRASLIH I PROGRAMI.....	36
AKCIONI PLAN ZAPOSŁJAVANJA OPŠTINE BERANE ZA 2021. GODINU	39

1. UVOD

Ministarstvo rada i socijalnog staranja Crne Gore je u saradnji sa ključnim partnerima pokrenulo inicijativu kako bi se razvio lokalni pristup za rješavanje pitanja nezaposlenosti, sa naglaskom na pružanje podrške lokalnim zajednicama da pronađu sopstvena rješenja za izazove na lokalnim tržištima rada. Na taj način se aktivna politika zapošljavanja može bolje prilagoditi potrebama lokalnih tržišta rada i time povećati djelotvornost ukupne politike zapošljavanja u Crnoj Gori.

Opština Berane je jedna od mnogih opština u Crnoj Gori koja se priključila inicijativi. Imenovana je lokalna partnerska grupa za zapošljavanje, čiji zadatak je izrada nacрта lokalne strategije zapošljavanja za period 2021-2025. i odgovarajućeg godišnjeg akcionog plana, uz tehničku podršku projekta „Dalji razvoj lokalnih inicijativa za zapošljavanje“, koji se finansira iz EU-IPA sredstava u okviru Sektorskog operativnog programa za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu politiku 2015-2017 (SOPEES).

Stanje na tržištu rada u lokalnoj sredini rezultat je velikog broja faktora koji u različitim sredinama mogu da djeluju različitim intenzitetom. Za potrebe izrade strategije zapošljavanja faktori su organizovani u sljedećih pet grupa: demografski kontekst, opšti ekonomski kontekst, kontekst kvalifikacione i prostorne interakcije ponude rada i tražnje za radom – tj. kontekst tržišta rada, kontekst socijalne ranjivosti, te kontekst kvaliteta životnog okruženja. U tu svrhu korišćena je Analiza lokalnih tržišta rada u Crnoj Gori urađena u okviru pomenutog EU SOPEES projekta. Analiza se oslanja na širok spektar sekundarnih izvora podataka, uključujući prije svega nacionalnu statistiku kao i kvalitativna istraživanja.

Kako bi se osiguralo da su procjene analize u potpunosti autoritativne i da imaju dodatnu vrijednost za lokalne partnere, korišćena je metodologija koja je omogućila da se znanja, stavovi i specifične informacije u posjedu lokalnih partnera u potpunosti uključe u strategiju. To je značilo dopunjavanje raspoloživih statističkih podataka iz postojećih zvaničnih izvora lokalno prikupljenim kvalitativnim i dodatnim kvantitativnim podacima koji su bili na raspolaganju lokalnim akterima.

U procesu izrade opštinskih Strategija zapošljavanja posebna pažnja je bila posvećena *usaglašenosti* prioriteta i ciljeva opštinskih strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa sa nacionalnim strateškim okvirom tj. Nacionalnom strategijom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016-2020., kao i drugim relevantnim strateškim dokumentima Crne Gore koji su vezani za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu isključenost: Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020, Strategija regionalnog razvoja Crne Gore 2014-2020, Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period od 2018. do 2022. godine, Strategija za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori za period 2016-2020, Strategija razvoja turizma u Crnoj Gori do 2020. godine, Strategija obrazovanja odraslih Crne Gore 2015-2025 i Nacionalna strategija održivog razvoja Crne Gore do 2030.

Prioriteti Nacionalne strategije zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016-2020. prepoznati su tokom procesa izrade lokalne strategije zapošljavanja kao relevantni za lokalno tržište rada opštine Berane:

- PRIORITET 1: Povećanje zaposlenosti. Smanjenje stope nezaposlenosti;
- PRIORITET 2: Efikasno funkcionisanje tržišta rada;
- PRIORITET 3: Unapređenje kvalifikacija i kompetencija usklađenih sa potrebama tržišta rada;
- PRIORITET 4: Promovisanje socijalne inkluzije i smanjenje siromaštva.

U procesu izrade lokalne strategije zapošljavanja velika pažnja posvećena je pitanjima znanja, vještina i kompetencija koje su potrebne na tržištu rada, a takođe i izazovima u pogledu povećanja socijalne inkluzije i aktivacije ranjivih grupa. Naime, u Crnoj Gori prema procjeni Evropske komisije

„još uvijek ne postoji dovoljna efikasnost i pokrivenost aktivnih politika tržišta rada koje bi trebalo da postoje kako bi se pomoglo tražiocima posla u pronalaženju održivog zaposlenja, sa posebnim fokusom na prekvalifikaciju i usavršavanje”, a takođe je potrebno “jačanje aktivacije i zapošljavanja izgradnjom jačih veza između zapošljavanja i socijalnih usluga, kao i veza između stručnog i visokog obrazovanja»¹

Zato ova strategija u najvećoj mogućoj mjeri strijemi ka unapređenju stanja ljudskih resursa i jačanju socijalne inkluzije na lokalnom nivou, što je takođe jedan od prioriteta Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030. godine.

Prilikom izrade dokumenta, u obzir je uzet i strateški okvir politike zapošljavanja Evropske unije, naročito Evropski stub socijalnih prava i njegovih 20 ključnih načela svrstanih u tri kategorije: (i) Jednake mogućnosti i pristup tržištu rada, (ii) Pravedni uslovi rada i (iii) Socijalna zaštita i inkluzija.

Lokalna politika zapošljavanja treba prvenstveno da doprinese daljem socio-ekonomskom razvoju opštine i realizaciji strateških razvojnih prioriteta opštine, a to su (i) Unapređenje poslovnog ambijenta, (ii) Razvoj poljoprivrede i ruralni razvoj i (iii) Promocija turizma i kulturne baštine.

Unapređenje zapošljavanja i razvoj ljudskih resursa su ključni i neizostavni koraci u daljem socio-ekonomskom razvoju Berana, a to je i svrha ove strategije.

---

¹ Evropska komisija, Crna Gora 2020, Brisel, 6.10.2020

2. SOCIO-EKONOMSKA SITUACIJA

2.1 Geografski položaj opštine

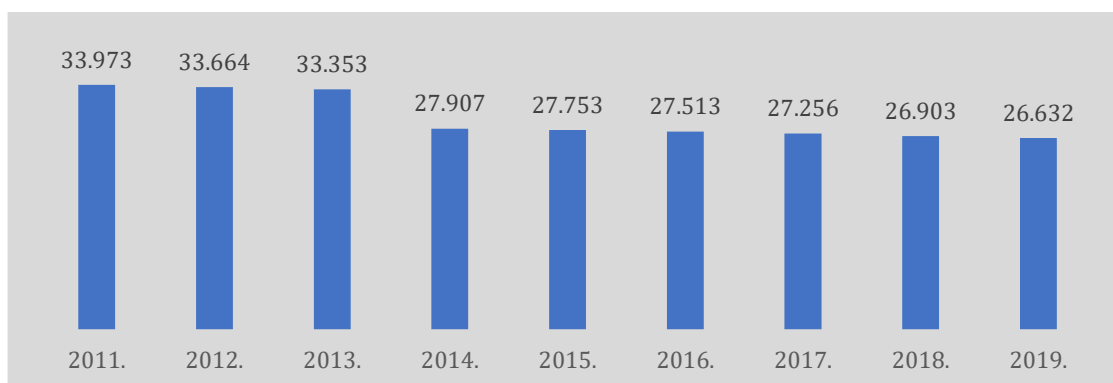
Opština Berane pripada Sjevernom regionu Crne Gore. Nalazi se na sjeveroistočnom dijelu zemlje i zahvata sjeverni dio Gornjeg Polimlja. Opština se graniči na jugu sa Andrijevicom, na istoku sa opštinom Rožaje, a na sjeveru se graniči sa opštinama Bijelo Polje i Petnjica. Zapadna granica opštine je na najvišim vrhovima planina, među kojima je i Bjelasica. Tu se opština graniči sa opštinama Mojkovac i Kolašin. Dolina Berana proteže se na 9 kilometara, široka 3 do 5 kilometara. Rijeka Lim teče usred doline, što predstavlja značajan ekonomski hidropotencijal opštine. Pored Lima, hidrografsku mrežu čine brojni vodotoci, jezera i izvori. Među njima se ističu lednička jezera. Relativno povoljni klimatski uslovi dobra su osnova i preduslov za razvoj poljoprivrede i turizma.²

2.2 Demografska slika

Prema procjenama MONSTAT-a, populacija ove opštine je u 2019. godini iznosila 26.632, što je činilo približno 4,3% ukupne populacije Crne Gore i oko 16,3% populacije Sjevernog regiona. Približno je jednak broj muškaraca i žena. Prosječna starost stanovništva u opštini Berane je iznosila 36,4 godina, što je nešto manje u odnosu na prosječnu starost u Crnoj Gori (37,2 godina).

Ukupan broj stanovnika u Beranama se prethodnih godina smanjivao, tako da je u periodu od 2011. do 2019. godine ukupan broj stanovnika pao za čak 21,6%. Glavni uzrok ovakvog smanjenja je izdvajanje opštine Petnjica iz opštine Berane, 2013. godine.

Grafik 1: Procjena broja stanovnika opštine Berane, sredinom godine

Izvor: MONSTAT

Ipak, Strateški plan razvoja Opštine Berane za period 2019-2023. daje procjene stanovništva Berana u 2011. godini kada se izdvoji populacija naselja koja pripadaju Petnjici. Tako se dolazi do podatka da je u 2011. godini broj stanovnika Berana iznosio 28.488. To znači da je ukupna populacija ove opštine (bez Petnjice) u posmatranom periodu 2011-2019 smanjena za 6,5%. Ovo smanjenje je isključivo posljedica emigracija iz ove opštine, s obzirom na to da je prirodni priraštaj do 2017. godine bio uglavnom pozitivan. Ipak, u periodu 2017-2019, opština bilježi i rastući negativan prirodni priraštaj što je dodatno uticalo na smanjenje ukupne populacije Berana za 0,5%.

Kad su u pitanju unutrašnje migracije, na osnovu podataka iz 2019. godine može se zaključiti da se stanovništvo iz Berana dominantno seli u Podgoricu (40%) i opštine Primorskog regiona - približno 38% (među njima se izdvaja Budva za skoro 15% svih odseljenih iz Berana). Takođe, značajan broj odseljenih je u opštine Sjevernog regiona (preko petine svih odseljenih). Kad je riječ o doseljenjima, prednjače oni koji se u Berane doseljavaju iz Sjevernog regiona (53,6% svih doseljenih u 2019. godini). Najveći broj doseljenih je iz Andrijevice (20,8% svih doseljenih) i Podgorice (24%).

Tabela 1: Prirodni priraštaj i unutrašnje migracije

² Strateški plan razvoja Opštine Berane za period 2019-2023.

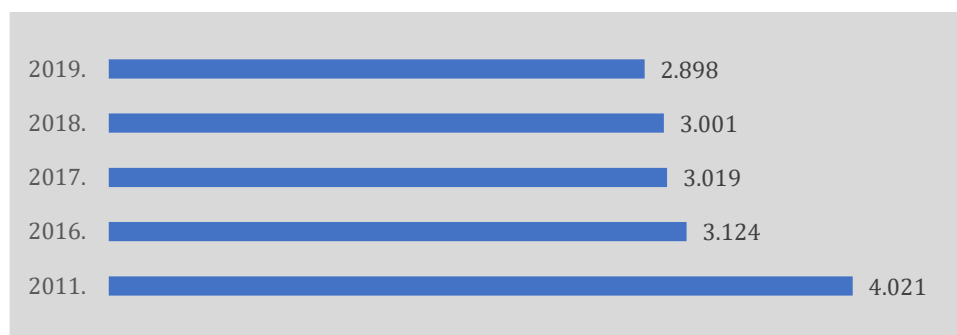
Strategija zapošljavanja Opštine Berane, nacrt

Godina	Prirodni priraštaj	UNUTRAŠNJE MIGRACIJE		
		Doseljeni	Odseljeni	Migracioni saldo
2011.	29	173	389	-216
2016.	27	135	360	-225
2018.	-52	170	432	-262
2019.	-46	192	382	-190

Izvor: MONSTAT

Imajući u vidu to da migrira uglavnom mlado stanovništvo, takvi trendovi se odražavaju i na smanjen broj djece koja su upisana u osnovne škole (smanjenje za 1123 u periodu 2011-2018, odnosno za skoro 28%). Ipak, čak i ako se izuzme značajno smanjenje zbog izdvajanja opštine Petnjica, opet je prisutan trend smanjenja ovog indikatora. Tako je u odnosu na 2016. godinu, broj upisane djece u osnovne škole u 2019. godini bio manji za 7,2%.

Grafik 2: Broj djece upisane u osnovnu školu

Izvor: MONSTAT

Obrazovna struktura stanovništva

Tabela 2: Obrazovna struktura stanovništva (starosti 15 i više godina)³

Stepen obrazovanja	Berane	%	Crna Gora	%
Bez školske spreme	745	2.8	11.324	2,3
Nepotpuna osnovna škola	2.453	9.1	36.783	7,3
Osnovno obrazovanje	7.594	28.3	104.415	20
Srednje obrazovanje	12.652	47.2	260.277	51,9
Više obrazovanje	1.129	4.2	26.170	5,2
Visoko obrazovanje	1.904	7.1	49.469	9,9
Postdiplomske studije	57	0.2	3.000	0,6
Doktorat	9	0.0	964	0,2
Osnovne akademske studije	68	0.3	2.756	0,5
Osnovne primijenjene studije	38	0.1	1.343	0,3
Postdiplomske specijalističke studije	36	0.1	1.528	0,3
Postdiplomske magistarske studije	15	0.1	713	0,1
Ostalo (bez izjašnjenja)	127	0.5	2.536	0,4
Ukupno	26.827	100	501.278	100

Izvor: MONSTAT

³ Napomena: Moguće je da izvjestan (nepoznat) broj lica pripada u više kategorija pa se podaci moraju posmatrati sa rezervom.

Obrazovna struktura odraslog stanovništva je jedan od ključnih faktora za socio-ekonomski razvoj društva pa i lokalnog tržišta rada. Prema posljednjem popisu stanovništva opština Berane ima nešto veće učešće stanovništva sa nepotpunim osnovnim obrazovanjem i osnovnom školom u odnosu na prosjek Crne Gore. Sa druge strane, niže je učešće osoba sa višim i visokim obrazovanjem.

2.3 Ekonomija

2.3.1 Postojeća situacija i ekonomski trendovi

Prema indeksu konkurentnosti opština⁴, opština Berane zauzimala je 18. mjesto od 21 opštine u izračunavanju tog indeksa za period 2012-2014. godine. U odnosu na prosjek konkurentnosti svih lokalnih samouprava, indeks konkurentnosti u Beranama iznosio je 66,8, što znači da je bio značajno ispod nivoa prosjeka Crne Gore. Ta pozicija je ista kao tokom prethodnog mjerenja indeksa konkurentnosti (2009-2011.) uz blagi rast vrijednosti od 0,2 poena.

Tabela 3: Ocjena nivoa konkurentnosti opštine Berane

	2009 -2011.	2012-2014.	2015-2017.
Indeks konkurentnosti	66,6	66,8	60,1
Stepen konkurentnosti	18	18	21

Izvor: Ministarstvo ekonomije Crne Gore

U periodu 2015-2017. situacija se znatno pogoršala kad je u pitanju vrijednost indeksa (60,1), ali i kada je riječ o poziciji među opštinama (21. na rang listi od 23 opštine).

Tabela 4: Ocjena nivoa razvijenosti opštine Berane

	2013-2015.	2016-2018.
Indeks razvijenosti	65,55	58,32
Stepen razvijenosti	14	18

Izvor: Ministarstvo ekonomije Crne Gore

Kad je riječ o indikatoru – *indeksu razvijenosti jedinica lokalne samouprave*⁵, u periodu 2016-2018. u Beranama je ovaj pokazatelj bio na nivou od samo 58,32, što je značajno ispod prosjeka na nivou Crne Gore, a pad je u odnosu na 2013-2015. godinu kada je indeks iznosio 65,55 (Crna Gora =100).

Aktivni poslovni subjekti u opštini

Prema podacima Monstata (Statistički biznis registar Crne Gore), u 2019. godini ukupan broj privrednih subjekata u opštini Berane iznosio je 549, što je za 18,1% privrednih subjekata više u odnosu na 2011. godinu. Ovaj rast je prvenstveno posljedica rasta sektora građevinarstva, prerađivačke industrije, trgovine, i sl.

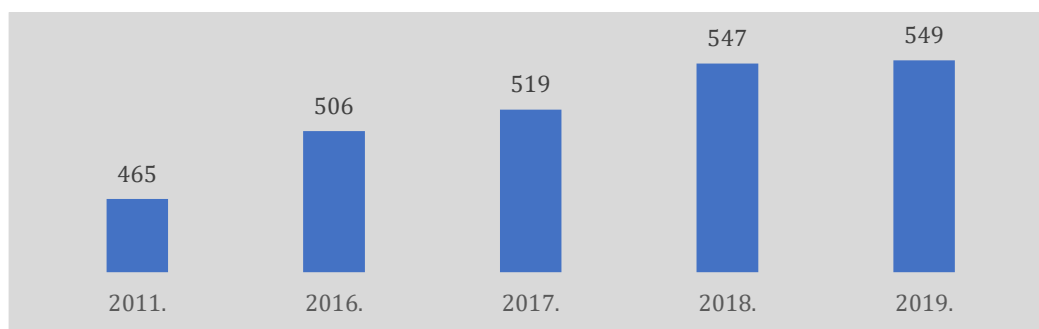
⁴ Indeks konkurentnosti predstavlja trogodišnji prosjek pokazatelja poslovnog okruženja i poslovnog sektora, koji se izračunava na osnovu analize kvalitativnih i kvantitativnih podataka na nivou jedinice lokalne samouprave. Indeks konkurentnosti dakle predstavlja kompozitni pokazatelj dobijen na osnovu 125 indikatora i to: 96 statističkih i 29 anketnih, strukturiranih u osam skupova (podfaktora), koje formiraju dva faktora konkurentnosti: poslovno okruženje i poslovni sektor. U ukupnoj strukturi indeksa konkurentnosti, poslovno okruženje predstavlja dominantan faktor sa ponderom 0,844, dok kvalitet poslovnog sektora ima manji uticaj sa ponderom 0,166.

⁵ Indeks razvijenosti predstavlja trogodišnje prosječno ponderisano odstupanje standardizovanih vrijednosti osnovnih pokazatelja od nacionalnog prosjeka. Pokazatelji koji ulaze u sastav indeksa razvijenosti izračunati su na osnovu podataka u periodu od tri godine koje prethode postupku ocjenjivanja i to su: stopa nezaposlenosti, dohodak JLS per capita, budžetski prihodi JLS (sopstveni zakonom ustupljeni) per capita, stopa rasta stanovništva i stopa obrazovanja stanovništva na nivou JLS

Broj aktivnih poslovnih subjekata u Beranama u 2019. godini predstavlja 14,6% svih aktivnih poslovnih subjekata u Sjevernom regionu i 1,6% svih u Crnoj Gori.

Grafik 3: Broj aktivnih poslovnih subjekata u opštini

Izvor: MONSTAT

Uzimajući u obzir broj aktivnih poslovnih subjekata u 2019. godini proračunato po glavi stanovnika (2,06), opština Berane nalazi se nešto ispod prosjeka Sjevernog regiona (2,31), a značajno je ispod prosjeka u Crnoj Gori (5,58). Ipak, u odnosu na 2011. godinu registrovan je rast ovog indikatora (1,37 u 2011. godini).

Tabela 5: Aktivni poslovni subjekti na ukupan broj stanovnika

	Aktivni poslovni subjekti/ukupan broj stanovnika *100			
	2011.	2016.	2018.	2019
Berane	1,37	1,84	2,03	2,06
Sjeverni region	1,67	2,03	2,29	2,31
Crna Gora	3,41	4,54	5,43	5,58

Izvor: MONSTAT, kalkulacije autora

Privreda opštine Berane dominantno je zasnovana na sektoru mikro i malih preduzeća. Prema podacima Poreske uprave među poslovnim subjektima koji su predali finansijski izvještaj za 2019. godinu 98,2% su bila preduzeća koja zapošljavaju do 50 radnika, dok je svega 8 preduzeća zapošljavalo preko 51 radnika (od čega nijedno preduzeće nije zapošljavalo preko 250 radnika).

Tabela 6: Pregled podataka o privrednim subjektima u 2019. godini

	Broj privrednih subjekata	Prihodi u EUR	Prihodi učešće	Bruto zarade
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	12	500.919	0,7	125.399
Vađenje ruda i kamena	1	1.512.105	2,1	806.310
Prerađivačka industrija	80	25.577.331	35,8	2.410.442
Snabdijevanje električnom energijom gasom i parom	5	2.618.676	3,7	155.261
Snabdijevanjem vodom, upravljanje otpadnim vodama	5	2.058.297	2,9	1.410.125
Građevinarstvo	29	3.425.692	4,8	353.727
Trgovina na veliko i trgovina malo i popravka motornih vozila	153	25.575.597	35,8	2.188.624
Saobraćaj i skladištenje	35	4.724.483	6,6	881.595
Usluge smještaja i ishrane	53	1.507.913	2,1	492.505
Informisanje i komunikacije	8	119.726	0,2	43.225

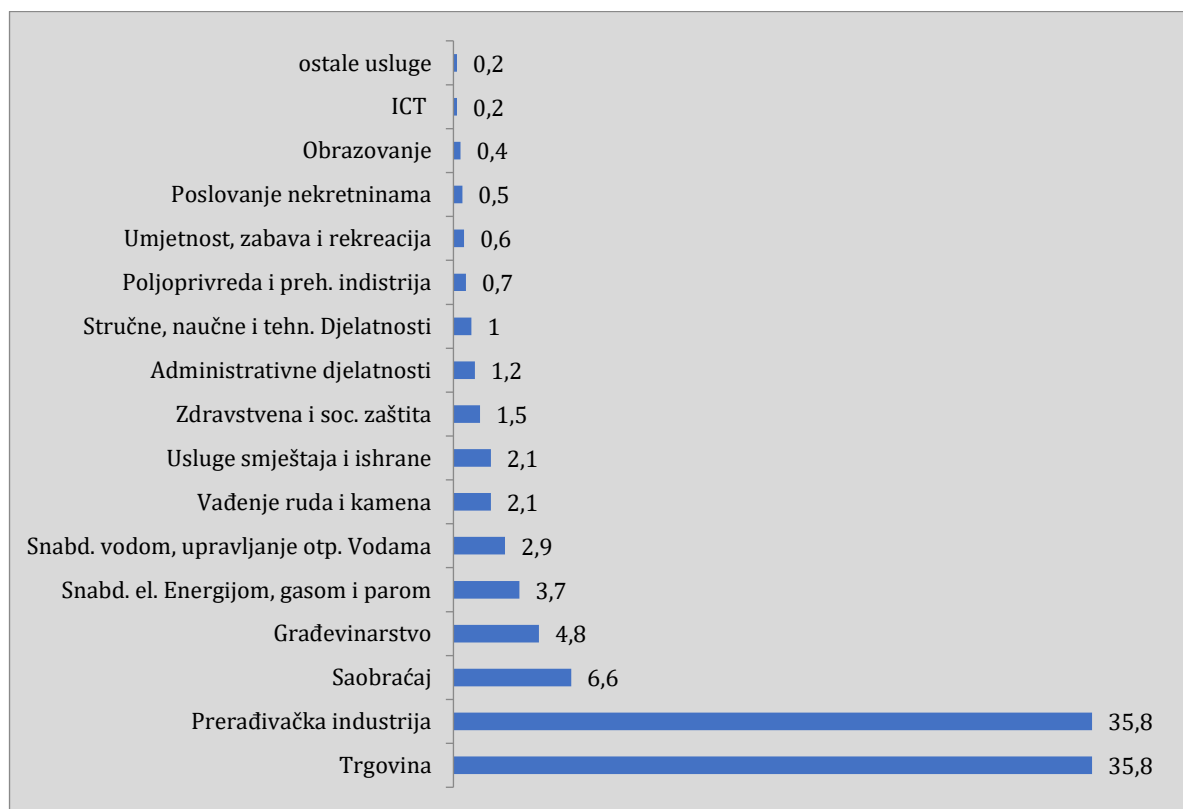
Strategija zapošljavanja Opštine Berane, nacrt

Finansijske djelatnosti i djelatnost osiguranja	0	-	0,0	-
Poslovanje nekretninama	1	367.145	0,5	-
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	24	748.559	1,0	377.056
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	7	865.023	1,2	65.619
Obrazovanje	5	257.933	0,4	86.733
Zdravstvena i socijalna zaštita	30	1.052.246	1,5	502.901
Umjetnost, zabava i rekreacija	6	442.507	0,6	414.953
Ostale uslužne djelatnosti	6	177.091	0,2	209.494
Ukupno	460	71.531.243	100	10.523.969

Izvor: Crnogorska privreda 2020, Privredna Komora Crne Gore

Prema broju privrednih subjekata u Beranama preovlađuju sektori djelatnosti trgovina na veliko i trgovina na malo, popravka motornih vozila i motocikala (27,7% svih u 2018.⁶ i 33,3% u 2019. godini) i prerađivačka industrija (7,6% u 2018. i 17,4% u 2019. godini). Takođe, značajan broj poslovnih subjekata je u okviru sektora usluga smještaja i ishrane, kao i sektora saobraćaj i skladištenje.

Grafik 4: Učešće privrednih subjekata u ukupnim prihodima u opštini, 2019. godina

Izvor: Crnogorska privreda 2020, Privredna komora Crne Gore

U 2019. godini najveće učešće u ukupnim prihodima u Beranama imali su privredni subjekti u djelatnosti trgovine, prerađivačke industrije, saobraćaja i građevinarstva koji su zajedno ostvarili 83% prihoda svih poslovnih subjekata u ovoj opštini u navedenom periodu.

⁶ Crnogorska privreda u 2018, Privredna Komora Crne Gore, 2019.

2.3.2 Poljoprivreda i ruralni razvoj

Poljoprivreda ima značajan potencijal za dalji razvoj u opštini Berane. U opštini postoji 3.156 poljoprivrednih gazdinstava koja gazduju sa značajnim površinama poljoprivrednog zemljišta. Poljoprivredno zemljište čini preko polovine ukupno kategorisanog zemljišta opštine, a pored poljoprivrednog zemljišta dobrog kvaliteta, značajan dio kategorisanog zemljišta se odnosi i na oranice, voćnjake i livade. Osnovni preduslov za dalji razvoj poljoprivrede su dodatna ulaganja koja bi omogućila intenzivniji početak poljoprivredne proizvodnje, a time i zapošljavanje radno sposobnog seoskog stanovništva.

Ipak, ukupan broj registrovanih poljoprivrednih osiguranika u 2019. godini u Beranama iznosio je svega 81. što je u odnosu na 2011. godinu, manje za 34,1%, ali ipak treba imati u vidu da su u 2011. godini bili uključeni poljoprivredni osiguranici iz opštine Petnjica.

Tabela 7: Poljoprivredni osiguranici

	Poljoprivrednici osiguranici		
	2011.	2018.	2019.
Berane	123	78	81
Sjeverni region	718	664	691
Crna Gora	1.480	1.527	1.587

Izvor: MONSTAT, Mjesečni statistički pregled, br. 10 /2020

Jačanje kapaciteta za veći stepen obrade poljoprivrednih proizvoda, kao i za organsku proizvodnju hrane predstavlja značajnu šansu, ali je potrebno uspostaviti čvršće veze između poljoprivrede i turizma i industrije.

Prema Strateškom planu razvoja opštine, trenutne mjere za poticanje poljoprivrede i na državnom i na lokalnom nivou su nedovoljne i postoji niz ograničenja za njihovu implementaciju. Glavni problemi su: loša ruralna i katunska infrastruktura, negativni demografski trendovi u ruralnim područjima, nepovoljna starosna i kvalifikaciona struktura poljoprivrednog stanovništva, nerazvijeni prerađivački sektor, poteškoće u marketingu proizvoda, konkurencija iz uvoza kroz velike trgovačke lance, koji domaću proizvodnju čine nekonkurentnom, slaba materijalna osnova poljoprivrednog gazdinstva, slaba tehnička opremljenost, skepticizam u primjeni savremenih agrotehničkih mjera, usitnjavanje poljoprivrednih gazdinstava koje se intenzivno nastavlja dijeljenjem parcela, gašenjem zadruga u lokalnim centrima, ograničena budžetska podrška poljoprivredi itd.⁷

Opština kroz posebnu liniju lokalnog budžeta - Agrobudžet izdvaja godišnja sredstva, koja se putem Sekretarijata za poljoprivredu, turizam, vodoprivredu i zaštitu životne sredine sprovode kao direktna podrška poljoprivrednim proizvođačima za različite potrebe.⁸ U 2019. bilo je izvojeno 65.000 eura, u 2020. godini 100.000 eura, a u 2021. godini planirano je 150.000 eura.

Berane imaju takođe mogućnost korišćenja programa Ministarstva poljoprivrede, kao što su *Program razvoja poljoprivrede i ruralnih područja u okviru IPARD-a i nacionalne mjere podrške*. Što se tiče IPARD-a, pored postojećih mjera za podršku investicijama u primarnu poljoprivrednu

⁷ Strateški plan razvoja Opštine Berane za period 2019-2023.

⁸ 1. Podrška razvoju tržišne proizvodnje mlijeka, 2. Program unapređivanja stočarstva, 3. Mjere unapređivanja u ratarstvu, 4. Podrška podizanju proizvodnih voćnih zasada, 5. Podrška za otkup maline, 6. Podrška razvoju pčelarstva, 7. Podrška rekorderima u poljoprivrednoj proizvodnji, 8. Podrška opštim servisima u poljoprivredi, 9. Podrška upravljanju rizicima u poljoprivredi, 10. Subvencije i podrška za postojeće vodenice i njihovo održavanje, 11. Podrška razvoju turizma u opštini Berane, 12. Subvencije za nabavku solarnih panela, 13. Nabavka softvera i opreme za izradu baze podataka poljoprivrednih proizvođača, 14. Subvencija u plaćanju obaveza osiguranja novoregistrovanim poljoprivrednim proizvođačima

proizvodnju i prerađivački sektor, Ministarstvo poljoprivrede će započeti implementaciju nove mjere – *Diverzifikacija gazdinstava i razvoj poslovanja* u 2021. godini. Poljoprivrednicima će na raspolaganju biti sredstva za podršku za preradu na gazdinstvu, ruralni turizam i razvijanje zanata.

2.3.3 Drvoprerada

Šume predstavljaju jedan od najvećih razvojnih resursa u opštini Berane. Prema podacima Strateškog plana razvoja opštine Berane za period 2019-2023., šume u ovoj opštini pokrivaju 26.922 hektara, od čega je 22.372 hektara u državnom, a 4.550 hektara u privatnom vlasništvu, sa oko 5 miliona kubnih metara drvnog sortimenta. Trenutno se šume eksploatišu za potrebe petnaest drvoprerađivača na teritoriji opštine Berane. Ipak, u strateškom planu razvoja opštine se na bazi podataka Poreske uprave navodi da tri kompanije u posljednje dvije godine nijesu imale prihod od prodaje robe i proizvoda.

Identifikovani problem je nedovoljna iskorišćenost drvne sirovine, i njen plasman na tržište najčešće u obliku sirovina ili poluproizvoda (uz izuzetak kompanije ŠIK "Polimlje" koja kroz proizvodni proces stvara proizvode koji se izvoze u zemlje Evropske unije i koja zapošljava oko polovine svih zaposlenih u drvopreradi). Nerazvijenost proizvodnih pogona za aktivnosti dodatne prerade i proizvodnje gotovih proizvoda od drveta umanjuje značaj ovog razvojnog resursa.

Otvaranje pogona u kojem bi se gotovi proizvodi proizvodili od postojećih poluproizvoda dalo bi dodatnu vrijednost ovom resursu i stvorilo uslove za zapošljavanje radne snage. Potencijal za dalji razvoj drvoprerade u ovoj opštini je činjenica da se na globalnom nivou energija na bazi drveta sve više koristi kao ekološki prihvatljiv izvor energije. Trenutni pristup je da nema otpada iz sektora šumarstva i prerade drveta, odnosno da se sve sirovine pretvaraju u energiju. Berane ima značajan potencijal za elektrane na biomasu (povoljna sirovinaska osnova) i ti bi se projekti mogli sprovesti na principu privatno-javnog partnerstva.⁹

2.3.4 Turizam

Strategijom razvoja turizma Crne Gore do 2020. godine, područje opštine Berane pripada klasteru "Bjelasica, Komovi i Prokletije", koji je pozicioniran u pravcu izgradnje ove oblasti za odmor srednjeg do visokog kvaliteta sa sljedećim težištem djelatnosti: odmor, sport, velnes, porodična atmosfera, doživljaji kulture, a takođe i uspostavljanje staza za internacionalne planinare/pješake i bicikliste.¹⁰

Ipak, turizam je nedovoljno razvijen u Opštini Berane, uprkos brojnim prirodnim, kulturnim i turističkim potencijalima. Naročito se ističu mogućnosti za razvoj planinskog turizma i ponude planinarenja, raftinga, paraglajdinga i sl. Tokom posljednjih nekoliko godina došlo je do rasta broja smještajnih jedinica i obogaćivanja sadržaja boravka turista organizovanjem različitih događaja. Izvršena je kategorizacija nekih smještajnih objekata, dok su neki u fazi kategorizacije.

Seoski turizam zahtijeva dodatnu podršku, a povećava se i broj registrovanih seoskih domaćinstava koja se bave turizmom.

Tabela 8: Dolasci i noćenja turista, 2014-2019.

Godina	Dolasci turista	Noćenja turista
2014.	2.036	2.819
2015.	1.994	2.752
2016.	2.381	3.099
2017.	3.059	4.915
2018.	5.767	9.154
2019.	6.749	11.866

Izvor: MONSTAT

⁹ Ibid.

¹⁰ Strategija razvoja turizma u Crnoj Gori do 2020. godine

Prema podacima MONSTAT-a, opština Berane registruje porast dolazaka i noćenja turista tokom prethodnih godina. Tokom 2019. godine, broj dolazaka turista je bio za 17% veći u odnosu na prethodnu godinu a više je nego utrostručen u odnosu na 2014. godinu. Broj noćenja turista je zabilježio rast u 2019. godini od 29,6% u odnosu na 2018. godinu, a učetvorostučen je u odnosu na 2014. godinu.

Čini se da postoji dobra osnova za dalji razvoj turizma u Beranama, potencijal predstavljaju naročito skijaški tereni, ali je neophodan holistički pristup turističkoj ponudi ove opštine koji bi rezultirao jedinstvenom prepoznatljivom turističkom ponudom.

2.3.5 Poslovno okruženje

Poslovno okruženje u opštini Berane još uvijek nije dovoljno stimulativno za otpočinjanje biznisa i preduzetništvo. Prema anketi za potrebe Poslovnog centra u Rudešu (2015.), poslodavci su rekli da se u svom radu suočavaju s brojnim poteškoćama kao što su: poteškoće u reprogramiranju postojećih obaveza, organizovanju sastanaka privrednika s lokalnim i državnim vlastima, komplikovane procedure za dobijanje kredita od Fonda za razvoj investicija, visoki porezi i carine i sl. Ipak, većina njih su spremni da proširuju poslovne aktivnosti. Lokalna samouprava planira pomoći preduzetnicima da započnu vlastiti posao, naročito kad je riječ o podsticanju ženskog preduzetništva kroz bespovratna sredstva. Takođe, postoji podrška za izradu poslovnih planova i registraciju novih preduzeća, kao i olakšice u vezi sa naplatom dužnosti iz nadležnosti opštine.

U opštini Berane su formirana samo dva klastera, što ukazuje na neiskorišćene potencijale u pravcu udruživanja i povećanje konkurentnosti kompanija iz ove opštine. Dodatne poteškoće su loši uslovi za mlade koji žele otpočeti sopstveni biznis, jer se suočavaju sa problemima kao što su slabe mogućnosti kreditiranja, ili zahtjevi za garancijama koje oni ne mogu ispuniti. Prisustvo sive ekonomije dodatno obeshrabruje one koji žele otpočeti legalno biznis.

U Beranama postoji biznis zona Rudeš, koja pored industrijske zone uključuje i zelenu površinu i put. Poslovna zona će osigurati prostor za mala i srednja preduzeća, skladišta, poslovne inkubatore, proizvodne pogone i druge objekte. Ukupan broj zgrada je 19, od kojih je 12 planirano za rušenje. Poslovni inkubator treba da bude pokretač i logistički centar za potpunu valorizaciju poslovne zone. Između ostalog, planirano je da preduzetnici koji trenutno obavljaju djelatnost u inkubatoru, ojačani vremenom, napuste i nastave aktivnost u okviru poslovne zone. Sa ciljem dalje podrške oživljavanju poslovne zone planiran je javni poziv za useljavanje investitora, a u budžetu za 2021. godinu za ovu svrhu planirano je 10.000 evra za uređenje zone.¹¹

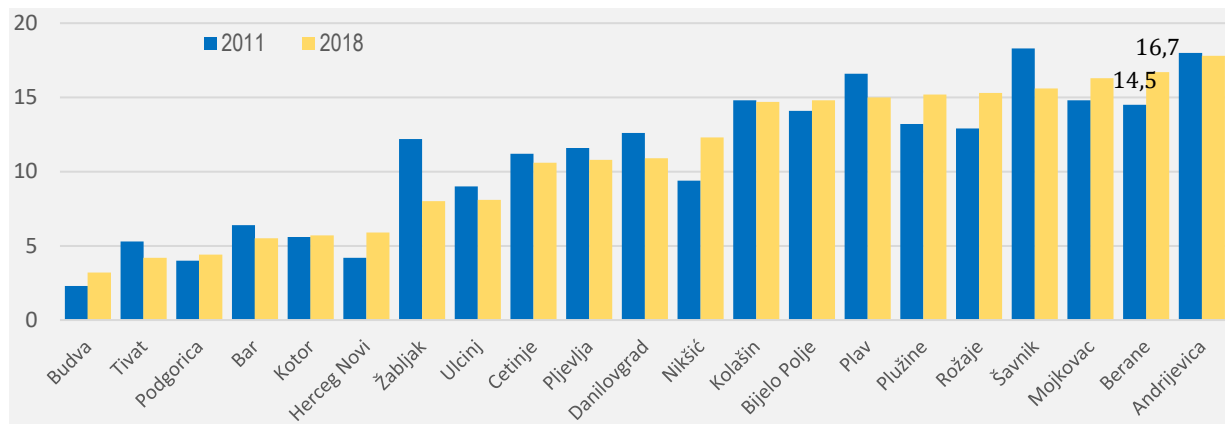
---

¹¹ Strateški plan razvoja Opštine Berane za period 2019-2023.

3. TRŽIŠTE RADA

Prema kompozitnom indeksu stanja na tržištu rada koji je konstruisan za potrebe analize lokalnih tržišta rada u Crnoj Gori na osnovu deset pojedinačnih indikatora¹², opština Berane je u 2011. godini bila na 16. mjestu, da bi u 2018. godini pokvarila svoj relativni položaj za četiri mjesta i našla se na pretposljednem 20. mjestu¹³. U pogledu prosječne vrijednosti kompozitnog indikatora, Berane je takođe pokvarilo svoj skor u 2018. godini na 16,7 sa 14,5 u 2011. godini (veća prosječna vrijednost tipično označava lošiju poziciju).

Grafik 5: Rangiranje opština – kompozitni indikator (poređenje)

Izvor: <http://eesp.me/wp-content/uploads/2020/06/analiza-lokalnih-trzista.pdf>

Budući da kompozitni indikator tržišta rada obuhvata različite segmente tržišta rada, pogoršanje vrijednosti tokom perioda od 2011. do 2018. godine ukazuje na probleme i izazove sa kojima se susreće lokalno tržište rada, ali i na potrebu sprovođenja aktivnosti u cilju poboljšanja opšteg stanja u ovom domenu.

3.1 Zaposlenost i zarade

U ovom dijelu je data analiza kretanja zaposlenosti i zarada u periodu od 2011. do prva dva kvartala 2020. godine, kao i odnos između broja zaposlenih i broja penzionera u opštini Berane što predstavlja značajan pokazatelj stanja na lokalnom tržištu rada.

3.1.1 Zaposlenost

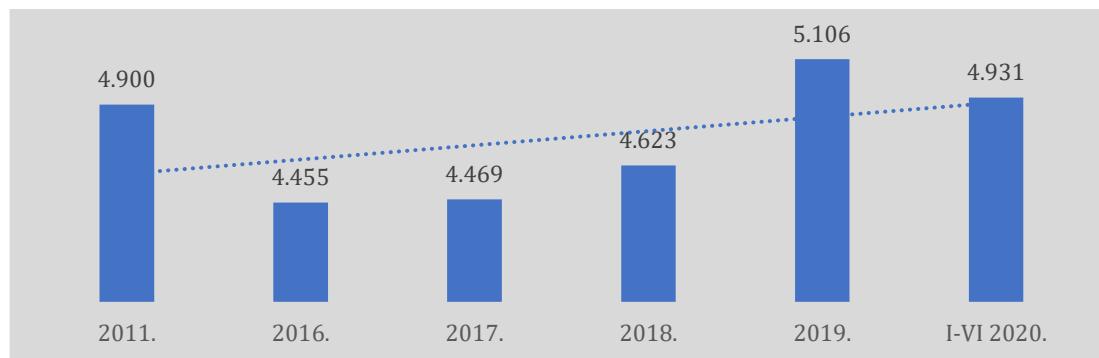
Nakon naglog pada broja zaposlenih u periodu od 2011. do 2016. godine, kada je zaposlenost u Beranama smanjena sa 4.900 na 4.455 (odnosno 9,1%), zaposlenost u Beranama se povećavala sve do 2019. godine. Naime, u 2019. broj zaposlenih je za 4,2% bio veći u odnosu na 2011. godinu i 14,6% veći u odnosu na 2016. godinu. Kako je tokom 2020. godine pandemija COVID-19 virusa imala snažan uticaj na ekonomiju, broj zaposlenih se smanjio. U prvih šest mjeseci 2020. ukupan broj zaposlenih u Beranama je bio 4.931, što predstavlja približan nivo iz 2011. godine. S obzirom

¹² Kompozitni indikator sačinjavaju sljedeći pokazatelji stanja na tržištu rada: Gustina naseljenosti, Migracioni saldo, izražen kao neto migracije / ukupno stanovništvo, Broj članova porodice koji primaju MOP kao % ukupnog stanovništva; Visokoškolci na programu / ukupno stanovništvo; Zaposleni / ukupno stanovništvo; Prosječna zarada; Platni fond per capita; Nezaposleni / ukupno stanovništvo; Aktivni poslovni subjekti per capita; Broj slobodnih radnih mjesta / broj stanovnika. Kompozitni indikator tržišta rada izračunava se jednostavno iz svojih sastavnih djelova, odnosno 10 reprezentativnih indikatora. Za svaki indikator opštine se rangiraju ocjenama od 1 do 21, pri čemu je 1 ocjena koju ima najbolja opština, a 21 rezultat opštine koja stoji najlošije u pogledu posmatranog indikatora. Više u: Analiza lokalnih tržišta rada u Crnoj Gori, M. Arandarenko, M. Mirković, 2020

¹³ Zbog uporedivosti, indeks za 2018. godinu obuhvata stanje na tržištu rada i opštine Berane i opštine Petnjica.

na to da je crnogorska ekonomija tokom drugog i trećeg kvartala bilježila visoke negativne stope rasta, nivo zaposlenosti u Beranama će na kraju 2020. biti ispod nivoa iz 2011. godine. Ovakva kretanja zaposlenosti predstavljaju veliki problem i izazov tržišta rada opštine Berane.

Grafik 6: Broj zaposlenih, 2011- (I-VI) 2020. godine u opštini Berane

Izvor: MONSTAT

Opština Berane zapošljava 18,1% radne snage zaposlene u Sjevernom regionu, odnosno 2,5% ukupne zaposlenosti u Crnoj Gori. Odnos između broja registrovanih zaposlenih i broja stanovnika iznosi 0,19 (2019). U odnosu na nacionalni nivo, ovaj indikator je na značajno nižem nivou, dok je sa druge strane neznatno veći u odnosu na vrijednost u Sjevernom regionu (na nivou Crne Gore iznosi 0,33, a na nivou Sjevernog regiona je 0,17).

Posmatrano po sektorima djelatnosti, najveći broj zaposlenih u privrednim subjektima u opštini Berane je u sektorima prerađivačke industrije (27,6%) i trgovine (22,3%). Dodatno, 214 zaposlenih ili 10,0% radi u sektoru snabdijevanja vodom, upravljanja otpadnim vodama, dok je u sektoru saobraćaja zaposleno 7,4% zaposlenih.

Tabela 9: Pregled broja zaposlenih u privrednim subjektima u sektorima djelatnosti u opštini Berane, 2019.

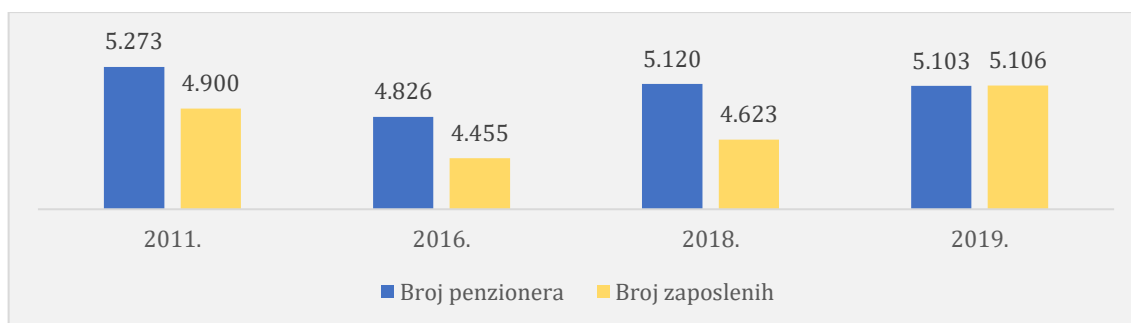
	Broj zaposlenih	% od ukupnog broja zaposlenih
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	34	1,6
Vađenje ruda i kamena	122	5,7
Prerađivačka industrija	593	27,6
Snabdijevanje električnom energijom gasom i parom	19	0,9
Snabdijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama	214	10,0
Građevinarstvo	105	4,9
Trgovina na veliko i trgovina malo i popravka motornih vozila	479	22,3
Saobraćaj i skladištenje	159	7,4
Usluge smještaja i ishrane	145	6,8
Informisanje i komunikacije	11	0,5
Finansijske djelatnosti i djelatnost osiguranja	0	0,0
Poslovanje nekretninama	2	0,1
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	64	3,0
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	19	0,9
Obrazovanje	14	0,7
Zdravstvena i socijalna zaštita	78	3,6
Umjetnost, zabava i rekreacija	60	2,8
Ostale uslužne djelatnosti	29	1,4
Ukupno	2.147	100

Izvor: Crnogorska privreda 2020, Privredna Komora Crne Gore

Uzimajući u obzir resurse kojima opština Berane raspolaže, postoji veliki prostor u domenu zapošljavanja u sektoru poljoprivrede. Svega 1,6% ukupnog broja zaposlenih u privrednim subjektima radi u sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribarstva. Takođe, svega 0,4% zaposlenih u

privrednim subjektima radi u ICT sektoru (2017¹⁴), što ukazuje na potrebu dodatnog promovisanja poslova u ovoj oblasti čiji razvoj može doprinijeti rješavanju problema sa kojima se susrijeće tržište rada Berane.

Grafik 7: Broj penzionera i broj zaposlenih u opštini Berane, 2011-2019.

Izvor: MONSTAT, Fond PIO

Dodatni pokazatelj stanja na tržištu rada predstavlja odnos između broja zaposlenih i broja penzionera. U posmatranom periodu 2011-2018. odnos između broja zaposlenih i broja penzionera se pogoršavao gdje je zabilježeno smanjenje ovog pokazatelja sa 0,93 koliko je iznosio 2011. na 0,90 u 2018. Usljed rasta zaposlenih i blagog pada broja penzionera u 2019. godini ovaj indikator je bio na nešto većem nivou (1,0), kada je broj penzionera bio neznatno manji od broja zaposlenih.

3.1.2 Prosječna zarada

U periodu od 2011. do 2019. godine, neto zarade su bilježile rast. U odnosu na 2011. godinu neto zarade su bile veće za 21,8% (zarade su povećane sa 386 EUR u 2011. na 470 EUR u 2019.). Na kretanje zarada je najvećim dijelom uticalo kretanje zarada u sektoru trgovine i šumarstvu i drvoprerađi budući da trećina zaposlenih u privrednim subjektima radi u ovim sektorima djelatnosti, a u kojim su istovremeno manje plaćena zanimanja u odnosu na druga (energetski sektor, ICT, finansijski sektor ird.) gdje je manje zaposlenih u opštini Berane.

Dodatno, prosječna neto zarada u Beranama je 2019. predstavljala 91,3% prosječne zarade u Crnoj Gori, što je slično nivou iz 2018. Međutim, u odnosu na 2016. godinu odnos između prosječne zarade u Beranama i nacionalnog prosjeka je bio manji za 2,3 procentna poena u 2019. godini. Ovakva kretanja zarada predstavljaju dodatni izazov lokalnog tržišta rada.

Procjena platnog fonda per capita bila je 79,9 EUR u 2018. godini što je bio nominalni rast od 43,4% u 2018. u odnosu na 2011. godinu. Rast platnog fonda je generisan sa jedne strane rastom broja zaposlenih i rastom zarada u posmatranom periodu i smanjenjem broja stanovnika sa druge strane¹⁵. Međutim, platni fond per capita opštine Berane predstavlja 51,2% prosjeka Crne Gore koji je u 2018. iznosio 156,1 EUR.

¹⁴ Crnogorska privreda 2018, Privredna Komora Crne Gore

¹⁵ Izdvajanje opštine Petnjica iz opštine Berane je uticalo na smanjenje broja stanovnika u 2018. Međutim, ukupan broj stanovnika u opštinama Berane i Petnjica u 2018. je bio za 5,4% manji od broja stanovnika u opštini Berane 2011. (kada je podatak uključivao populaciju obje opštine), tako da se rast platnog fonda per capita može objasniti i smanjenjem broja stanovnika.

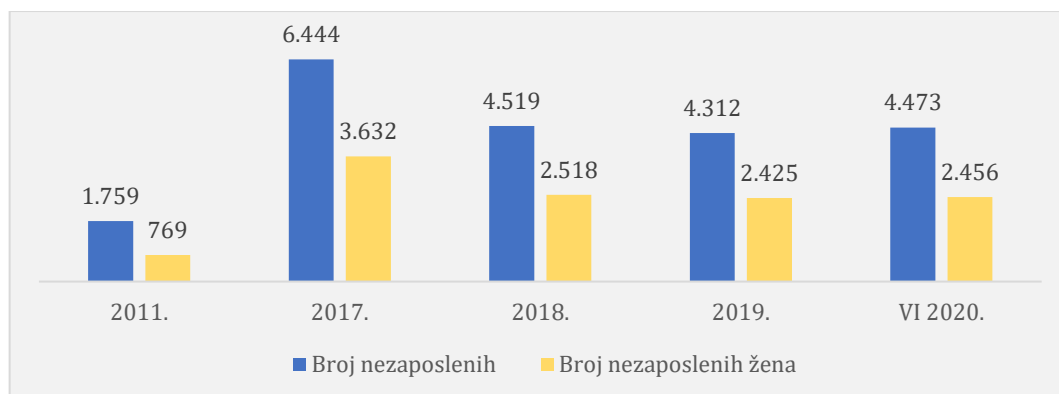

3.2 Nezaposlenost¹⁶

U periodu od 2011. do 2017. godine je zabilježen značajan rast broja nezaposlenih u opštini Berane. Registrovana nezaposlenost se povećala 3,7 puta. Visoka rast registrovane nezaposlenosti u ovom periodu se može objasniti izmjenama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti 2016. godine kojim je majkama sa troje i više djece omogućeno pravo na doživotnu naknadu, gdje je jedan od uslova za dobijanje naknade registrovanje u evidenciji nezaposlenih. U analiziranom periodu, broj nezaposlenih žena je porastao sa 769 na 3.632 ili 4,7 puta, tako da su izmjene zakonske regulative značajno uticale na rast nezaposlenosti. Međutim, tokom 2018. i 2019. broj nezaposlenih se smanjio u odnosu na 2017. godinu (-29,9% i -33,1%, respektivno).

Zbog nepovoljnih kretanja na tržištu rada usljed pandemije korona virusa koja je uticala na smanjenje ekonomske aktivnosti i teškoće u poslovanju velikog broja preduzeća, broj nezaposlenih je povećan. Na kraju drugog kvartala 2020. registrovana nezaposlenost je bila na nivou od 4.473 što je za 161 ili 3,7% više u odnosu na kraj 2019. godine.

Grafik 8: Broj nezaposlenih lica, 2011- VI 2020.

Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Izvještaj o radu

Na kraju 2019. registrovana nezaposlenost je predstavljala 16,2% ukupnog broja stanovnika u opštini Berane, što je značajno više u odnosu na Sjeverni region (11,7%) i u odnosu na nacionalni nivo (6,1%).

3.2.1 Strukturne karakteristike nezaposlenih lica prijavljenih na Birou rada Berane

U nastavku je data sveobuhvatna analiza strukture i kretanja nezaposlenosti u cilju sagledavanja ovog problema sa različitih stanovišta.

Nezaposlene žene. Nakon značajnog povećanja broja nezaposlenih žena u periodu od 2011. do 2017. godine (372,3%) zbog izmjena Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, broj nezaposlenih žena se smanjivao do 2019. godine. U odnosu na 2017. broj nezaposlenih žena je u 2019. bio manji za 33,2%. Međutim, nezaposlenost je porasla tokom 2020. godine, kada je na kraju drugog kvartala iznosila 2.456 ili 1,3% više u odnosu na kraj 2019. godine. Svakako, nezaposlenost žena je manje porasla u odnosu na rast ukupne nezaposlenosti tokom 2020. godine.

Dodatno, tokom analiziranog perioda od 2011. do 2020. učešće nezaposlenih žena u ukupnoj nezaposlenosti je povećano, što predstavlja dodatni izazov za lokalno tržište rada i potrebu za kreiranjem programa za ovu ciljnu grupu. U odnosu na 2011. godinu kada su žene činile 43,7% ukupne nezaposlenosti, u 2019. godini je učešće poraslo na 56,2%. Zbog bržeg rasta nezaposlenosti

¹⁶ Podaci o nezaposlenima i programima i mjerama preuzeti su iz Godišnjih izvještaja o radu ZZZCG ili posredovano direktno od ZZZCG za potrebe izrade lokalnih strategija zapošljavanja

muškaraca u odnosu na nezaposlenost žena tokom prvih šest mjeseci 2020. godine, učešće žena u ukupnoj nezaposlenosti je smanjeno na 54,9% ili 1,3 procentna poena u odnosu na 2019. godinu.

Obrazovna struktura nezaposlenih lica. Sa stanovišta obrazovne strukture nezaposlenih, najveći procenat čine srednjekvalifikovani nezaposleni¹⁷. Tokom perioda od 2011. do 2019. broj srednjekvalifikovanih nezaposlenih je porastao sa 1.020 na 2.315, odnosno 127%. Sa druge strane, njihovo učešće u ukupnoj nezaposlenosti je smanjeno sa 58,0% na 53,7% u istom uporednom periodu, usljed većeg rasta niskokvalifikovanih i visokokvalifikovanih nezaposlenih.

Broj niskokvalifikovanih nezaposlenih u posmatranom periodu je povećan 3,3 puta, dok je sa druge strane broj nezaposlenih sa visokim obrazovanjem porastao sa 271 koliko je iznosio 2011. na 464 u 2019. godini. Razlog visokog rasta niskokvalifikovanih nezaposlenih se može objasniti većom registracijom na evidenciji Biroa rada Berane usljed izmjene gore pomenute zakonske regulative, što je dovelo do registracije većeg broja žena koje se do tada nijesu nalazile u evidenciji nezaposlenih.

Tabela 10: Nezaposlena lica prema stepenu stručne spreme i polu

	UKUPNO		ŽENE		STEPEN STRUČNE SPREME																	
	I	Iž	II	IIž	III	IIIž	IV	IVž	V	Vž	VI-1	VI-1ž	VI-2	VI-2ž	VII-1	VII-1ž	VII-2	VII-2ž	VIII	VIIIž		
2011.	1.759	769	415	124	53	23	412	139	602	342	6	1	47	21	0	0	219	116	5	3	0	0
2017.	6.444	3.632	2.462	1.480	179	118	1.320	634	1.900	1.060	7	2	72	32	0	0	498	302	6	4	0	0
2018.	4.519	2.518	1.423	828	138	99	998	517	1.467	813	4	2	67	30	0	0	418	227	4	2	0	0
2019.	4.312	2.425	1.403	820	130	97	946	495	1.367	773	2	0	58	26	0	0	398	208	8	6	0	0
VI 2020.	4.473	2.456	1.471	846	131	98	992	514	1.508	818	2	0	54	26	0	0	303	147	12	7	0	0

Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Izvještaji o radu

Učešće žena u ovoj kategoriji nezaposlenih značajno je poraslo u 2017. u odnosu na 2011. godinu (učešće žena u ukupnom broju nezaposlenih sa I i II stepenom stručne spreme je u 2011. iznosilo 8,4%, dok je taj procenat u 2017. bio na nivou od 24,8%).

Sa druge strane, u Beranama je zabilježen i rast broja visokokvalifikovanih nezaposlenih u periodu od 2011. do 2019. godine (broj visokokvalifikovanih nezaposlenih je porastao za 72,2%). Ovakvi trendovi pokazuju da lokalno tržište rada ne može da apsorbuje priliv visokoobrazovanih, budući da je najveći broj zaposlenih u sektorima koji zapošljavanju srednjekvalifikovanu radnu snagu (prerađivačka industrija, trgovina, saobraćaj i drugo). U tom slučaju su potrebne dodatne mjere i programi zapošljavanja koji su usmjereni na različite i specifične kategorije nezaposlenih.

Posmatrano po polu i nivou obrazovanja, žene sa srednjim nivoom stručne spreme čine 52,9% nezaposlenih žena, dok je učešće žena sa I i II nivoom obrazovanja u ukupnom broju nezaposlenih žena 36,8%. Tokom perioda od 2011. do 2019. struktura nezaposlenosti uzimajući u obzir pol i obrazovanje se mijenjala u pravcu smanjenja učešća visokokvalifikovanih žena u ukupnom broju nezaposlenih, dok je porastao broj niskokvalifikovanih i nezaposlenih žena.

Tokom 2020. kriza je u najvećem dijelu uticala na rast nezaposlenosti kod srednjekvalifikovane radne snage. Učešće ove kategorije nezaposlenih je poraslo tokom prvih šest mjeseci 2020. u ukupnom broju nezaposlenih, dok je istovremeno registrovan pad broja nezaposlenih visokoškolaca u odnosu na kraj 2019. godine (20,5%).

Dugoročna nezaposlenost. Sa stanovišta dužine traženja zaposlenja, tokom prethodne dvije godine je zabilježen blagi rast broja dugoročno nezaposlenih. Učešće nezaposlenih koji traže posao

¹⁷ Pod niskokvalifikovanim osobama se smatraju osobe sa stečenim I i II stepenom kvalifikacija prema Nacionalnom okviru kvalifikacija; Pod srednjekvalifikovanim osobama se smatraju osobe sa stečenim III, IV i V stepenom kvalifikacija prema Nacionalnom okviru kvalifikacija; Pod visokokvalifikovanim osobama se smatraju osobe sa stečenim VI, VII, VIII i VIII stepenom kvalifikacija prema Nacionalnom okviru kvalifikacija.

duže od godinu dana je 2018. iznosilo 74,3%, dok je taj procenat u 2019. bio na nivou od 77,9%. Posmatrano po polu, procenat dugoročno nezaposlenih žena je porastao u periodu od 2018. do 2019. za 3,5 procentnih poena (sa 75,7% na 79,2%, respektivno). Takođe, nezaposlene žene čine 57,2% ukupnog broja dugoročno nezaposlenih, što dodatno ukazuje na probleme lokalnog tržišta rada i potrebe za kreiranjem mjera kako bi ugrožene kategorije efikasnije našle zaposlenje.

Tabela 11: Nezaposlena lica prema dužini prijave na evidenciji Biroa rada

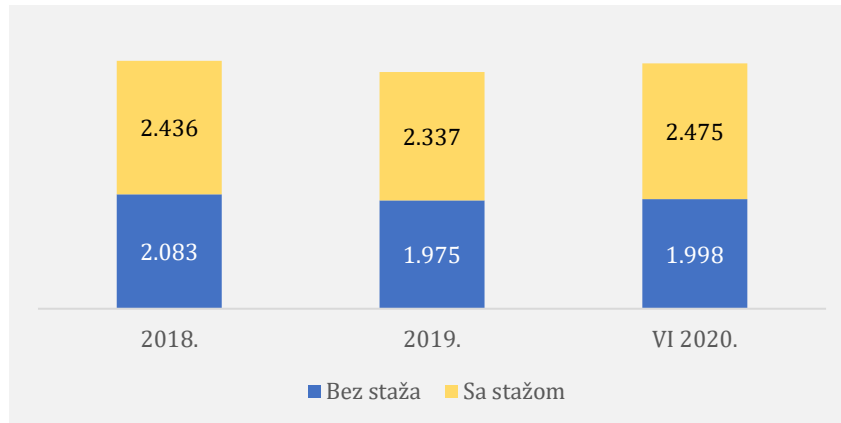
UKUPNO ŽENE		DUŽINA PRIJAVE NA ZAVODU ZA ZAPOS LJAVANJE														
		Do 6m		Preko 6 do 9m		Preko 9 do 12m		Preko 1 do 3 g		Preko 3 do 5 g		Preko 5 do 8 g		Preko 8 g		
		žene	žene	žene	žene	žene	žene	žene	žene	žene	žene	žene	žene	žene	žene	
2018.	4.519	2.518	871	472	141	67	151	72	2805	1702	304	137	107	35	140	33
2019.	4.312	2.425	591	303	175	102	188	100	1466	991	1632	853	127	43	133	33
VI 2020.	4.473	2.456	657	283	239	115	135	77	1317	944	1815	944	171	57	139	36

Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Izvještaji o radu

Najveći procenat dugoročno nezaposlenih čine nezaposleni koji čekaju na posao od tri do pet godina (48,6% u 2019.), dok je nešto manji procenat onih koji traže zaposlenje od jedne do tri godine (43,7% u 2019.). Od ukupnog broja dugoročno nezaposlenih, 9% traži posao duže od 5 godina, dok 4% traži zaposlenje duže od 8 godina.

Radni staž. Od ukupnog broja nezaposlenih, u 2019. je registrovano 45,8% nezaposlenih bez radnog staža. U odnosu na 2018. procenat je manji za 0,3 procentna poena, dok je na kraju drugog kvartala 2020. isti smanjen na 44,7%.

Grafik 9: Nezaposleni prema radnom stažu u Beranama 2018-VI 2020. godine

Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Izvještaji o radu

Četvrtina nezaposlenih ima radni staž koji je kraći od godinu dana (VI 2020). U odnosu na kraj 2019. godine ovaj procenat je veći za 2,5 procentnih poena. Rast učešća ove grupe nezaposlenih u ukupnom broju nezaposlenih sa radnim stažom se može objasniti češćim otpuštanjem zaposlenih koji imaju radni staž od nekoliko mjeseci u prvoj polovini 2020. budući da je kriza uticala na teškoće u poslovanju i uopšte na smanjenje nivoa privređivanja. Sa druge strane, više od četvrtine nezaposlenih je sa radnim stažom dužim od 10 godina (27% u VI 2020.).

Tabela 12: Nezaposlena lica sa radnim stažom na evidenciji ZZZCG Biro rada Berane

	Sa stažom		DUŽINA RADNOG STAŽA															
	Žene	Do 1 g	Žene	Preko 1do2g	Žene	Preko 2do3g	Žene	Preko 3do5g	Žene	Preko 5do10g	Žene	Preko 10do20	Žene	Preko 2	Žene	Preko 30g	Žene	
2018.	2.436	1.152	582	323	287	146	188	109	268	153	401	188	457	172	223	58	30	3
2019.	2.337	1.105	547	296	275	147	179	105	270	148	411	190	433	164	192	52	30	3
VI 2020.	2.475	1.151	608	338	289	151	197	110	280	148	426	193	446	159	195	49	34	3

Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Izvještaji o radu

Posmatrano po polu, nešto više od 54% nezaposlenih žena je bez radnog staža. Najveći procenat nezaposlenih žena ima radni staž kraći od jedne godine (29% u VI 2020.). Značajno manji procenat nezaposlenih žena u odnosu na ukupan nivo predstavlja učešće žena u ukupnom broju nezaposlenih sa radnim stažom dužim od 10 godina (18% naspram 27%, VI 2020.).

Starosna struktura. Sa stanovišta starosne strukture, nezaposleni mlađi od 30 godina čine 14,8% ukupnog broja nezaposlenih (VI 2020.). U odnosu na 2018. ovaj procenat je smanjen za 3,3 procentna poena. Smanjenje broja nezaposlenih mlađih od 30 godina tokom proteklog dvogodišnjeg perioda se može objasniti emigracijom mlađe populacije u druge krajeve Crne Gore ili inostranstvo. Tokom posmatranog perioda rast broja nezaposlenih je zabilježen jedino kod starosne grupe preko 50 godina (7,5% na kraju drugog kvartala 2020. u odnosu na 2018.), dok je u svim ostalim starosnim grupama zabilježen pad broja nezaposlenih, što se može vezati sa emigracijom stanovništva.

Tabela 13: Nezaposlena lica prema godinama starosti na evidenciji ZZZCG Biro rada Berane

	UKUPNO		GODINE STAROSTI											
	ŽENE	Do18g	žene	Preko 1 do25g	žene	Preko 2 do30g	žene	Preko 3 do40g	žene	Preko 4 do50g	žene	Preko 50g	žene	
2018.	4.519	2.518	11	5	416	199	389	224	791	442	1.073	660	1.839	988
2019.	4.312	2.425	4	1	320	164	312	169	732	409	1.025	627	1.919	1.055
VI 2020.	4.473	2.456	5	2	298	142	358	180	765	422	1.070	630	1.977	1.080

Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Izvještaji o radu

Posmatrano po polu i starosti, 13,2% ukupne nezaposlenosti žena predstavljaju žene mlađe od 30 godina što je za 3,8 procentnih poena manje u odnosu na 2018. Dodatno, od ukupnog broja nezaposlenih žena, blizu 44% su starije od 50 godina što predstavlja značajan problem tržišta rada.

Lica sa invaliditetom. Ukupan broj lica sa invaliditetom na evidenciji Biroa rada Berane je u 2019. Iznosio 2.688, što predstavlja 24,1% ukupnog broja na nivou Crne Gore. U odnosu na 2018. godinu broj lica sa invaliditetom na evidenciji nezaposlenih je u 2019. bio veći za 23,4%, dok je u odnosu na kraj drugog kvartala 2020. bio manji za 1,7%. Od ukupnog broja, žene čine više od 57% i tokom posljednje dvije godine ovaj procenat je bilježio rast (u 2018. je iznosio 53,3%, dok je na kraju drugog kvartala 2020. bio na nivou od 57,8%).

Tabela 14: Lica sa invaliditetom prijavljena na evidenciji Biroa rada

	2018.		2019.		VI.2020.	
	Total	Žene	Total	Žene	Total	Žene
Berane	2.179	1.161	2.688	1.541	2.641	1.526
Crna Gora	8.222	4.477	11.163	6.720	11.067	6.696

Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Izvještaji o radu

U odnosu na ukupnu nezaposlenost u Beranama, lica sa invaliditetom su u 2019. činila čak 62,3%, dok je taj procenat na kraju šest mjeseci 2020. bio nešto manji (59,0%). Sa stanovišta obrazovanja, najveći procenat lica sa invaliditetom na evidenciji Biroa rada Berane su srednjekvalifikovani (52,6%, VI 2020), dok je visok procenat nekvalifikovanih (44,5%).

Dodatni problem tržišta rada je starosna struktura lica sa invaliditetom koja se nalaze na evidenciji. Naime, na kraju drugog kvartala 2020. 63% lica sa invaliditetom je starije od 50 godina, dok je 87,4% starije od 40 godina. Pored kvalifikacione strukture, starosna struktura ove kategorije nezaposlenih predstavlja dodatno opterećenje tržišta rada.

3.3 Programi i mjere Zavoda za zapošljavanje

Biro rada Berane je tokom prethodnog perioda sproveo niz mjera i programa u cilju smanjenja broja nezaposlenih i poboljšanja stanja na tržištu rada. Mjere koje su sprovedene se odnose na stručni tretman nezaposlenih, aktivne mjere zapošljavanja, profesionalna rehabilitacija lica sa invaliditetom, stručno osposobljavanje lica sa stečenim visokim obrazovanjem i drugo.

3.3.1 Stručni tretman nezaposlenih lica¹⁸

U cilju pružanja pomoći nezaposlenim osobama Biro rada Berane vodi informativne razgovore i individualne intervjuje, organizuje informativno-motivacione seminare i priprema individualne planove zapošljavanja.

Tokom 2019. godine sprovedeno je 856 intervjuja sa nezaposlenim licima i 279 informativnih razgovora. Takođe, prema Zakonu o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti¹⁹ pripremaju se i realizuju planovi zapošljavanja, tako da je biro rada Berane izradio 33.203 plana zapošljavanja za nezaposlena lica i realizovao 173 plana. U skladu sa Zakonom o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti²⁰ utvrđuje se individualni plan zapošljavanja sa nezaposlenim licem u roku od 45 dana nakon prijave u evidenciju ZZZCG radi pripreme za zapošljavanje i aktivnog traženja zaposlenja.

Dodatno, tokom 2019. je u informaciono-motivacioni seminar bilo uključeno 56 nezaposlenih lica.

3.3.2 Aktivne mjere zapošljavanja

Tokom prethodnog perioda, biro rada Berane je sproveo različite aktivne mjere zapošljavanja, među kojima se mogu izdvojiti javni radovi, osposobljavanje odraslih, osposobljavanje lica za samostalni rad i za rad kod poslodavca, kao i drugi programi namijenjeni određenim ciljnim grupama, kao što su „Stop sivoj ekonomiji“, „Osnaži me i uspješću“ i „Mladi su naš potencijal“.

Tabela 15: Uključivanje nezaposlenih u aktivne mjere zapošljavanja²¹

Opština	Javni rad sa Projektom "Neka bude čisto"	Obrazovanje i osposobljavanje odraslih	Osposobljavanje za samostalan rad	Osposobljavanje za rad kod poslodavca	Ostali programi	Ukupno
2016.	87	25	20	19	10	161
2017.	91	65	16	17	3	192
2018.	126	131	/	/	127	384
2019.	66	140	24	40	11	281

Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Izvještaji o radu

¹⁸ Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore

¹⁹ Usvojen 4. aprila 2019.godine

²⁰ Usvojen 4. aprila 2019.godine

²¹ »Stop sivoj ekonomiji« 2016-2019; »Mladi su naš potencijal« 2016; »Osnaži me i uspješću« 2018.

Tokom posmatranog perioda od 2016. do 2019. broj nezaposlenih koji je uključen u aktivne mjere zapošljavanja je varirao. U odnosu na 2016. godinu, broj nezaposlenih obuhvaćenih aktivnim mjerama zapošljavanja je u 2019. godini bio veći za 74,5%, međutim u odnosu na 2018. godinu broj uključenih nezaposlenih u mjere zapošljavanja je manji za 28,8%. Najveći broj nezaposlenih je u 2019. godini uključen u program obrazovanja i osposobljavanja odraslih (blizu 50%). Međutim, u poređenju sa ranijim godinama, struktura se značajnije mijenjala. Tokom 2016-2017. najveći broj nezaposlenih je bio uključen u programe javnih radova.

Preračunato na prosječan broj nezaposlenih prijavljenih na Birou rada u 2019. godini, bilo je uključeno samo 6,5% svih nezaposlenih, što je ipak više od prosjeka u Sjevernom regionu (6,1%) i ukupno na nivou Crne Gore (6,0%).

3.3.3 Profesionalna rehabilitacija lica sa invaliditetom²²

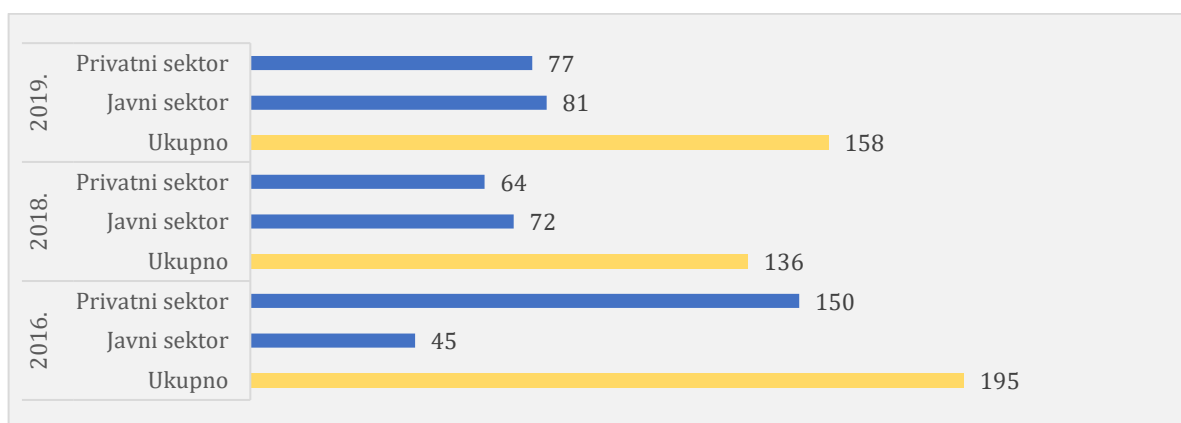
Shodno Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom²³, u Zavodu za zapošljavanje Crne Gore organizovan je Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom. Fond se finansira iz sredstava koja su obezbijeđena iz posebnog doprinosa, koji uplaćuju poslodavci koji nijesu ispunili propisanu kvotu pri zapošljavanju lica sa invaliditetom. Sredstva Fonda, shodno Zakonu mogu se koristiti, za: mjere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije za nezaposlena i zaposlena lica sa invaliditetom, sufinansiranje posebnih organizacija za zapošljavanje, programe aktivne politike zapošljavanja u kojima učestvuju lica sa invaliditetom, subvencije, finansiranje grant šema i novčane pomoći za učesnike u mjerama profesionalne rehabilitacije.

Tokom 2019. godine u Beranama je u mjere profesionalne rehabilitacije bilo uključeno 71 lice sa invaliditetom.

3.3.4 Program stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem

Tokom perioda od 2016. do 2019. broj uključenih visokoškolaca u Program stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem je bilježio trend pada. U 2019. godini je broj uključenih visokoškolaca bio za 19% manji u poređenju sa 2016. godinom, dok je za 16,2% bio veći u odnosu na 2018. godinu.

Grafik 10: Stručno osposobljavanje lica sa stečenim visokim obrazovanjem

Izvor: Zavod za zapošljavanje

Tokom posljednje dvije godine veći procenat visokoškolaca je obavljao stručno osposobljavanje za period od devet mjeseci u javnom sektoru (u 2018. je 52,9%, a u 2019. je 51,3% visokoškolaca bilo

²² Zavod za zapošljavanje Crne Gore (2019) Izvještaj o radu za 2019. godinu

²³ "Službeni list CG", br.49/2008, 73/2010, 39/2011 i 55/2016

zaposleno u javnom sektoru). Sa druge strane, u 2016. godini je tri četvrtine uključenih korisnika u ovaj Program radilo u privatnom sektoru (76,9%).

3.4 Tražnja radne snage

Tražnja radne snage najčešće se posmatra kroz prijavu slobodnih radnih mjesta na Birou rada u određenom periodu i zapošljavanja iz evidencije Biroa rada.

Broj oglašanih slobodnih radnih mjesta je u 2019. godini iznosio 539, što je smanjenje od 15 radnih mjesta u odnosu na 2018 godinu, odnosno smanjenje od 2,7%. Sa druge strane, na nivou Crne Gore je u 2019. godini zabilježeno povećanje slobodnih radnih mjesta za 10,14% u odnosu na 2018. godinu.

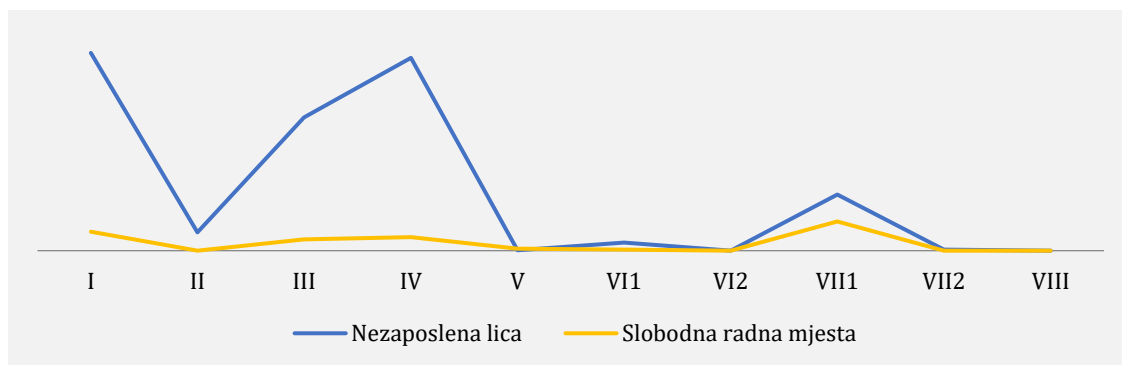
Tabela 16: Slobodna radna mjesta 2018 i 2019. godine

	SLOBODNA RADNA MJESTA		Indeks 2019:2018
	2018.	2019.	
Berane	554	539	97,29
Crna Gora	29.366	32.344	110,14

Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Izvještaji o radu

Pad slobodnih radnih mjesta nije uzrokovan padom tražnje za I stepenom stručne spreme, s obzirom na to da je broj oglašanih slobodnih radnih mjesta za ovim nivoom stručne spreme porastao za čak 21,6%. Pad broja slobodnih radnih mjesta je uzrokovan padom tražnje za osobama sa završenim III stepenom (- 11,2%), IV stepenom (-20,5%) i VII-1 stepenom (-5,5%).

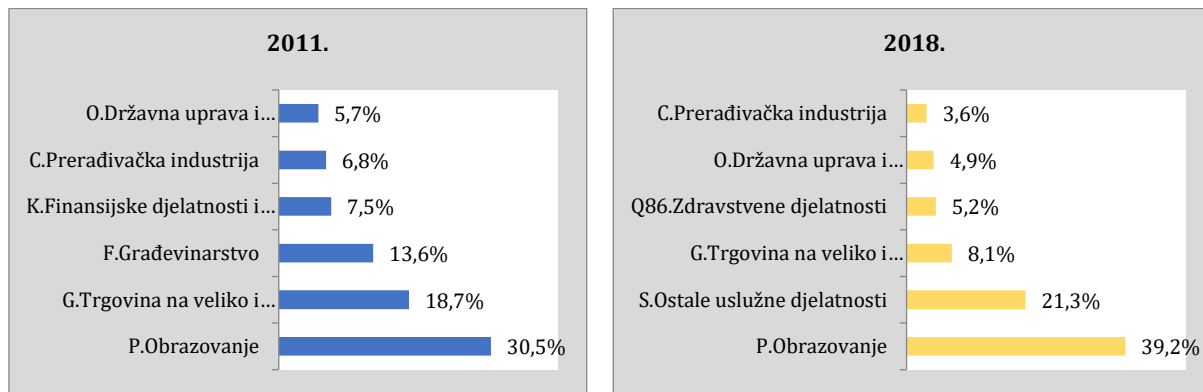
Grafik 11: Nezaposlena lica i oglašena slobodna radna mjesta prema stepenu stručne spreme, 2019.

Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Izvještaj o radu 2019.

U ukupnom broju oglašanih slobodnih radnih mjesta u 2019. godini sa 37,4% preovlađuje tražnja za licima sa visokim VII-1 stepenom obrazovanja. Međutim, broj nezaposlenih lica sa ovim stepenom stručne spreme je veći od ukupnog broja slobodnih radnih mjesta za ovim stepenom stručne spreme. Slična situacija je i sa tražnjom i nezaposlenošću lica sa ostalim stepenima stručne spreme (izuzev V, VI2 i VII2 kod kojih je broj lica zanemarljiv ili nula). Ovo ukazuje na veoma nepovoljnu ukupnu situaciju na tržištu rada u opštini Berane.

Grafik 12: Oglašena radna mjesta prema djelatnostima, 2011 i 2018. godine

Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore.

Posmatrano po djelatnostima, u strukturi oglašanih radnih mjesta u 2018. godini najveće učešće ima sektor obrazovanja (39,2%), dok je sektor ostale uslužne djelatnosti na drugom mjestu sa 21,3%. Trgovina na veliko i trgovina na malo; popravka motornih vozila i motocikala je na trećem mjestu. Za razliku od 2018. godine, u 2011. godini je znatno više učešće u ukupnom broju oglašanih radnih mjesta bilo u pravu u tom sektoru, ali i u prerađivačkoj industriji i građevinarstvu.

Zapošljavanje nezaposlenih lica iz evidencije

U 2019. godini zaposlilo se 596 lica sa evidencije, među kojima je 330 ili 55,6% žena. Dok se u Crnoj Gori ukupno iz evidencije Zavoda za zapošljavanje u 2019. godini zaposlilo 36,3% prosječnog broja nezaposlenih lica, u Beranama se zaposlilo samo 13,8% prosječnog broja nezaposlenih prijavljenih u toj godini na evidenciji Biroa rada.

Tabela 17: Zapošljavanje, 2018 i 2019. godine

	UKUPNO		Indeks 2019:2018
	2018.	2019.	
Berane	739	596	80,6
Crna Gora	15.360	13.314	86,7

Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Izvještaj o radu

Među licima koja su se zaposlila u 2019. godini preovlađuju lica sa IV stepenom stručne spreme (44,5% ukupno zaposlenih) a zatim slijede lica sa VII-1 stepenom stručne spreme (24,5% ukupno zaposlenih iz opštine Berane).

Sezonsko zapošljavanje

U Beranama su tokom 2019. godine bile zaposlene ukupno 822 osobe na sezonskim poslovima. Sezonsko zapošljavanje je u posmatranom periodu od 2016. godine bilježilo rast. U odnosu na 2016. godinu sezonsko zapošljavanje je poraslo za skoro 3 puta u 2019. godini.

Tabela 18: Sezonsko zapošljavanje

	2016.	2018.	2019.	(I-VI) 2020.
Berane	278	432	822	409
Crna Gora	9551	9229	11855	3081
% od ukupnog broja	2,9	4,7	6,9	13,3

Izvor: Zavod za zapošljavanje

U 2019. godini u odnosu na ukupan broj nezaposlenih koji su uključeni u sezonsko zapošljavanje na nivou Crne Gore u Beranama je uključeno 6,9%. Učešće u ukupnom sezonskom zapošljavanju je povećano u odnosu na 2018. godinu za 2,2 procentna poena, a u odnosu na 2016. za 4 procentna poena.

U 2020. godini se sezonsko zapošljavanje zbog pandemije smanjilo, na nivou Crne Gore za 74% i u Beranama za 50,2%. Ipak učešće Berana u sezonskom zapošljavanju u 2020. godini iznosilo je čak 13,3%.

3.5 Deficitarna i potencijalno deficitarna zanimanja

Deficitarna i potencijalno deficitarna zanimanja na lokalnom tržištu rada prate se kroz kretanje broja nezaposlenih, novoprijavljenih na evidenciju zavoda, zapošljavanja i oglašavanja slobodnih radnih mjesta.

3.5.1 Deficitarna i suficitarna zanimanja na Birou rada Berana

Tokom 2018. godine, najdeficitarnija zanimanja su bila zanimanja sa srednjom stručnom spremom, među kojima su mehaničari i mašinisti, obrađivači metala, automehaničari i autoelektričari, prerađivači i obrađivači drveta, elektrotehničari, monter i instalateri u mašinstvu, bravari, vodoinstalateri, kao i medicinski tehničari, veterinarski i ratarski tehničari²⁴.

Prema informacijama i podacima Biroa rada Berane u 2019. i u prvoj polovini 2020. godine deficitarna su sljedeća zanimanja:

VII stepen obrazovanja	Doktor medicine; profesori različitih profila (računari, matematika, fizika); diplomirani inženjeri arhitekture sa licencom i diplomirani inženjer građevinarstva sa licencom, grafički dizajner
Srednje obrazovanje	Zanimanja u djelatnosti trgovine i ugostiteljstva. Specifično za potražnju u tim djelatnostima su očekivanja poslodavca da jedna osoba bude osposobljena za više stručnih kvalifikacija, npr. trgovac da bude istovremeno i kasir i magacioner, šanker da bude osposobljen za poslove konobara i perača suđa itd. Potražnja takođe postoji u djelatnosti drvoprerade, npr. za radnike na specijalizovanim mašinama za drvoprerađu.

Među suficitarnim zanimanjima na Birou rada pominju se maturant gimnazije i medicinski tehničar.

3.5.2 Potrebe poslodavaca

Predstavnici lokalne uprave sproveli su u prvoj polovini 2020. godine proces konsultacije sa poslodavcima o potražnji i očekivanjima po pitanju znanja i vještina koja očekuju od budućih radnika. U konsultaciju je bilo uključeno 10 preduzeća sa oko 250 radnika.

Ključni nalazi:

- Oko polovine ispitanih poslodavaca su u posljednje vrijeme tražili radnike ili planiraju da ih traže.
- U pogledu zanimanja najviše se traže kandidati sa srednjom stručnom spremom iz sektora zanatstva i ugostiteljstva: konobar, šanker, sobarica, recepcioner, kuvar, stolar, tapetar, monter namještaja, staklar, magacioner, vozač.
- Kao ključni problem pri zapošljavanju novih radnika polovina ispitanika navodi – nedostatak adekvatne stručne spreme, nedostatak radnog iskustva i nepoznavanje rada na mašinama i alatima.

²⁴ Analiza lokalnih tržišta rada u Crnoj Gori, M. Arandarenko, M. Mirković, 2020

- Poslodavci očekuju od novih radnika spremnost za usvajanje novih vještina i odgovornost prema poslu, zatim poznavanje rada na mašinama i alatima, a navodi se i upućenost u tehnološke inovacije i IT kompetencije, kao i poznavanje engleskog jezika.
- Polovina ispitanih poslodavaca je ranije koristila pomoć ZZZCG kroz zapošljavanje osoba sa invaliditetom i osposobljavanje za samostalan rad. Od svih ispitanika koji su koristili pomoć, 40% je zadovoljno, dok 10% nije zadovoljno jer subvencije nisu isplaćene i potražuju ih u parničnom postupku.
- Svi poslodavci su izrazili spremnost da obučavaju ili zaposle nezaposleno lice u svojoj firmi uz finansijsku podršku, koju navode kao glavnu vrstu neophodne pomoći, kroz subvencije za zarade i subvencije za novozaposlene.
- Za bolje poslovanje firme, takođe je navedena neophodna finansijska podrška, kao npr. beskamatno kreditiranje i grantovi za kupovinu opreme i alata.
- U vrijeme pandemije Kovid 19 pola ispitanih poslodavaca je radilo smanjenim kapacitetom i otežano, a oko 30% ispitanika su spadali u „zatvorene djelatnosti“. Samo jedan poslodavac je naveo da je poslovao redovno.
- Kao glavnu pomoć u kontekstu krize izazvane pandemijom, 50% ispitanika očekuje finansijsku pomoć u vidu beskamatnih kredita a ostalih 50% poreske olakšice i odlaganje plaćanja poreza i doprinosa. Među ispitanicima ima 10% onih, koji već koriste Vladin paket mjera za ublažavanje posljedica pandemije i očekuju da se taj isti paket nastavi.

3.5.3 Znanja i vještine za dalji socio-ekonomski razvoj opštine

Prema procjeni članova lokalnog partnerstva za zapošljavanje u opštini su pored gore pomenutih deficitarnih znanja i zanimanja potrebna i znanja i vještine koji bi mogli da doprinesu realizaciji strateških ciljeva opštine i time daljem socio-ekonomskom razvoju opštine. U tom pogledu pominju se naročito zanimanja i dodatna znanja i vještine za visokokvalifikovanu radnu snagu, kao što su visoka tehnologija za proizvodnju i preradu, zaštita životne sredine, znanje stranih jezika, IT itd. To su znanja i zanimanja koja će doprinijeti stvaranju dodatne vrijednosti razvojnih oblasti, poboljšanju kvaliteta i konkurentnosti.

3.6 Ponuda obrazovanja i osposobljavanja odraslih u opštini

Učenje i obrazovanje odraslih predstavljaju značajnu komponentu procesa cjeloživotnog učenja koje objedinjuje različite oblike i programe formalnog obrazovanja, neformalnog, informalnog i samousmjerenog učenja (Strategija obrazovanja odraslih Crne Gore 2015-2025).

Strategija obrazovanja odraslih definiše sljedeće prioritetne ciljeve:

- Povećati socijalnu uključenost odraslih građana kroz aktivnosti cjeloživotnog učenja i obrazovanja;
- Unapređivati znanja, vještine i kompetencije odraslih za zapošljivost, mobilnost na tržištu rada i konkurentnost;
- Povećati kompetencije zaposlenih u cilju postizanja bržeg privrednog rasta;
- Uspostaviti sistem osiguranja kvaliteta u obrazovanju odraslih;
- Obezbijediti fleksibilan i održiv sistem obrazovanja odraslih.

U posljednjim godinama u Crnoj Gori je vidljiv napredak u ovoj oblasti kako u pogledu usvajanja novih programa obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije tako i za sticanje i unapređenje ključnih kompetencija. Takođe, značajno se povećao broj licenciranih organizatora obrazovanja u Crnoj Gori.

LICENCIRANI ORGANIZATORI OBRAZOVANJA ODRASLIH U OPŠTINI BERANE²⁵

U opštini je aktivno osam licenciranih organizatora obrazovanja odraslih, sa raznovrsnom ponudom programa za sticanje stručne kvalifikacije i unapređenje ključnih kompetencija (Prilog 1).

²⁵ <https://mps.gov.me/rubrike/obrazovanje-odraslih>

- Auto škola „Viktorija“ (5 programa)
- Edukativni centar „Eloksir plus“ (2 programa)
- JU Srednja stručna škola "Vukadin Vukadinović" (14 programa)
- Privatna ustanova „Monte Medigal“ (12 programa)
- Privatna ustanova Edukativni centar PolieX (1 program)
- Srednja medicinska škola „Dr Branko Zogović“ (1 program)
- Srednja stručna škola (12 programa)
- Osnovna škola „Vuk Karadžić“ (4 programa)

3.7 Socijalna inkluzija i socijalna isključenost

Pojam socijalne inkluzije ili socijalne isključenosti razmatra se kroz proces interakcije između pojedinca i njegovog/njezinog društvenog, pravnog i ekonomskog okruženja tokom kojeg se identifikuju konkretne prepreke za učešće i uključivanje, kao što su institucionalne prepreke (diskriminacija, nedostatak infrastrukture, nepostojanje/ograničenost usluga), prepreke na nivou zajednice (marginalizacija) i lične prepreke (nedostatak obrazovanja, obuke i vještina).

Socijalna isključenost često je povezana sa siromaštvom. Siromaštvo je takođe višedimenzionalan fenomen koji se najčešće vezuje za nedostatak finansijskih sredstava ("monetarno siromaštvo") kako bi se zadovoljio određeni nivo osnovnih životnih potreba ("linija siromaštva").²⁶ Prema MONSTAT-ovoj Anketi o dohotku i uslovima života za 2019, čak 45,5% nezaposlenih lica izloženo je riziku od siromaštva.

Korisnici socijalne zaštite

Tabela 19: Korisnici MOP

	MATERIJALNO OBEZBJEĐENJE PORODICA								Broj članova porod korisnika MOP-a/uk stanovništvo		
	2011.		2016.		2018.		2019.		2011	2016	2018
	Broj porodica	Broj članova	Broj porodica	Broj članova	Broj porodica	Broj članova	Broj porodica	Broj članova			
Berane	1.468	4.703	1.025	3.063	932	3.177	703	2365	13,8	11,1	11,8
Sjeverni region	7.431	22.619	4.153	12.390	4.646	16.150	4.487	15.711	12,7	7,3	9,8
Crna Gora	14.636	42.879	8.961	26.873	9.319	31.066	8.777	29.470	6,9	4,3	5,0

Izvor: Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Broj korisnika MOP se u Beranama u periodu 2011. do 2019. značajno smanjio. Broj porodica u 2011. godini iznosio je 1.468 a u 2019. godini 703 što predstavlja smanjenje za 47,7%. U istom periodu broj članova porodica smanjio se sa 4.703 u 2011. na 2365 u 2019. godini što predstavlja smanjenje za 49,7%.

Broj članova - korisnika MOP na ukupno stanovništvo iznosio je 8,9 u 2019. godini što je ispod prosjeka u Sjevernom regionu (9,6) ali ipak značajno više od prosjeka Crne Gore (4,7).

Grupe u nepovoljnom položaju na tržištu rada u Beranama:

Na osnovu analize podataka iz sekundarnih izvora informacija i poznavanja situacije na lokalnom tržištu rada članovi lokalnog partnerstva za zapošljavanje odredili su grupe koje su u najnepovoljnijem položaju na lokalnom tržištu rada.

- Romi i Egipćani;
- Interno raseljena lica;

²⁶ Statistika dohotka i uslova života, MONSTAT, 2018

- Lica iz seoskih područja, naročito žene;
- Lica sa suficitarnim zanimanjima;
- Nekvalifikovana lica;
- Dugoročno nezaposlena lica, naročito korisnici MOP i žene.

Ipak, potrebno je naglasiti da opština Berane posebnu pažnju posvećuje ranjivim grupama i onima koji su u riziku socijalne isključenosti. U opštini su usvojeni Lokalni akcioni plan za mlade 2020-2021. i Lokalni akcioni plan za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2019 - 2023.

Takođe je usvojen Lokalni plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u opštini Berane za period 2019-2022., a lokalna uprava nudi finansijsku podršku ženskom preduzetništvu. Regionalni biznis centar Berane (RBC) nudi pomoć onima koji žele da se bave sopstvenim biznisom, a ova pomoć uključuje mjere nefinansijske podrške. Što se tiče civilnog sektora, značajan je doprinos Regionalne razvojne agencije Bjelasica, Komovi i Prokletije, naročito u oblasti ruralnog razvoja, seoskog turizma i ženskog preduzetništva.

U opštini Berane, kako je već napomenuto, takođe je na raspolaganju mnogo programa obrazovanja i osposobljavanja odraslih koje nude licencirani organizatori obrazovanja odraslih.

3.8 Zaključak

Tržište rada opštine Berane karakterišu brojni izazovi i slabosti. U periodu od 2011. do 2020. broj zaposlenih je oscilirao, gdje je najveća vrijednost ostvarena u 2018. godini kada je zaposlenost bila za nešto više od 4% veća u odnosu na 2011. Međutim, kriza izazvana pandemijom korona virusa je uticala na smanjenje broja zaposlenih tako da je nivo u prva dva kvartala 2020. približan onom iz 2011. godine. Polovina zaposlenih radi u sektorima trgovine i prerađivačke industrije, što ukazuje na slabu diversifikovanost lokalne privrede. Sa druge strane, privredni potencijali opštine nijesu dovoljno iskorišćeni. Veoma mali procenat je zaposlen u IT sektoru koji ima značajan potencijal za razvoj i zapošljavanje većeg dijela stanovništva iz Berana. Takođe, razvojem sektora poljoprivrede bi se otvorila nova radna mjesta koja u malom procentu učestvuju u ukupnoj zaposlenosti s obzirom na potencijal i resurse kojima opština Berane raspolaže.

Tokom posmatranog perioda od 2011-2020. u Beranama je registrovana visoka nezaposlenost. Nakon visokog rasta nezaposlenosti u 2016-2017. u odnosu na 2011. ista je bilježila pad do 2020. godine, kada je usljed ekonomske krize broj zaposlenih ponovo rastao. Međutim, struktura nezaposlenosti ukazuje na brojne probleme i izazove sa kojima se susreće tržište rada u Beranama. Nepovoljni demografski trendovi, negativni migracioni saldo i odseljavanje stanovništva su uticali na nepovoljno stanje na tržištu rada. Kao jedan od najvažnijih razvojnih resursa opštine, mlada populacija se smanjuje i u najvećem procentu učestvuje u broju odseljavanja.

U ukupnom broju nezaposlenih značajan procenat čine niskokvalifikovani nezaposleni koji u sprezi sa nedovoljnom razvijenošću tržišta rada opštine i nedostatkom znanja i vještina koje zahtijeva tržište rada imaju teškoće u pronalaženju zaposlenja. Sa druge strane, u Beranama je zabilježen i rast broja visokokvalifikovanih nezaposlenih u periodu od 2011. do 2019. godine (broj visokovalifikovanih nezaposlenih je porastao za 72,2%). Ovakvi trendovi pokazuju da lokalno tržište rada ne može da apsorbuje priliv visokoobrazovanih, budući da je najveći broj zaposlenih u sektorima koji zapošljavanju srednjekvalifikovanu radnu snagu (prerađivačka industrija, trgovina, saobraćaj i drugo). Dodatni problem lokalnog tržišta rada je visok procenat dugoročno nezaposlenih (blizu 80%), kao i visok procenat starijeg stanovništva u ukupnoj nezaposlenosti, zbog čega je potrebno kreiranje posebnih mjera koje su usmjerene na ove vulnerabilne kategorije na tržištu rada. Takođe, udio nezaposlenih lica bez radnog staža u ukupnoj nezaposlenosti je veći od prosjeka Crne Gore, naročito kod žena.

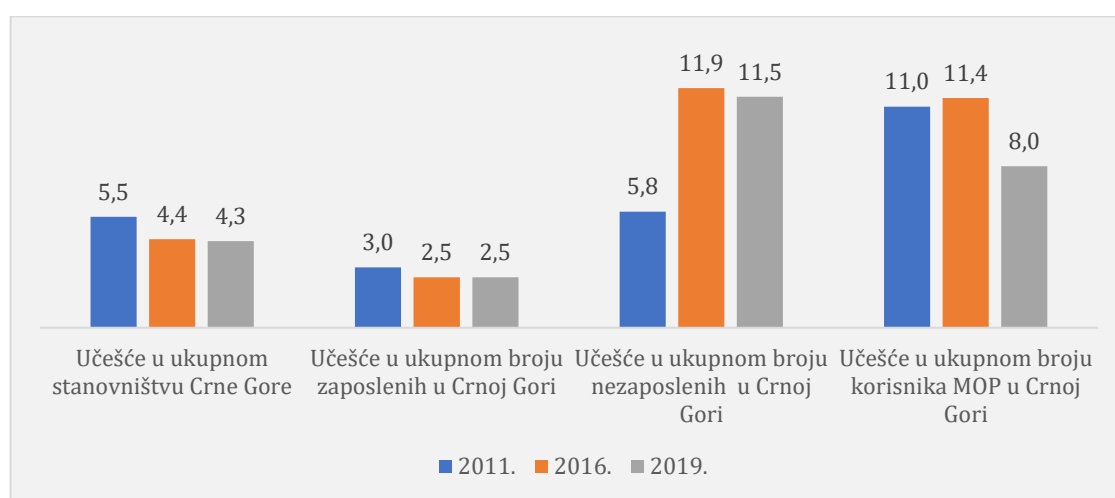
Veliki izazov lokalnog tržišta rada predstavlja visok broj lica sa invaliditetom na evidenciji Biroa rada Berane. Aktivacija ovih lica, gdje je visok procenat nekvalifikovanih (skoro 45%) i visok procenat

starijih od 40 godina (skoro 90%) zahtijeva poseban pristup u definisanju mjera i programa zapošljavanja.

Prema tome, politike i mjere zapošljavanja bi trebalo usmjeriti na najosjetljivije grupe na tržištu rada, gdje je poseban akcenat potrebno staviti na nezaposlene žene, dugoročno nezaposlene, lica sa invaliditetom, niskokvalifikovane, nezaposlene bez radnog staža i nezaposlene starije dobi kako bi se uključili na tržište rada.

U Beranama su potrebna nova radna mjesta pa je u tom pogledu potrebna dalja podrška postojećim preduzetnicima u smislu uklanjanja biznis barijera i uvođenja određenih olakšica za poslovanje, a i onima koji razmišljaju o samozapošljavanju. Interesovanje među nezaposlenima za samozapošljavanje postoji. Takođe, potrebno je raditi na povećanju svijesti o prednostima udruživanja (kroz zadruge, klastere i socijalna preduzeća), kako bi se bolje iskoristili potencijali za razvoj preduzetništva.

Grafik 13: Odabrani indikatori za opštinu Berane u odnosu na Crnu Goru (2011-2019.)

Izvor: MONSTAT, Ministarstvo rada i socijalnog staranja Crne Gore, ZZZCG

4. SWOT ANALIZA

Lokalno tržište rada zavisi od okruženja koje utiče na njegovo djelovanje. Da bi se identifikovale prednosti i slabosti (unutrašnje okruženje) i mogućnosti i prijetnje (spoljno okruženje) koje utiču na lokalno tržište rada i radnu snagu korištena je metoda SWOT analize.

U prvom koraku urađena je SWOT analiza funkcionisanja lokalnog tržišta rada. Ljudski kapital je jedan od najvažnijih faktora uticaja na dalji socio-ekonomski razvoj opštine. Ulogu i značaj kako cjeloživotnog učenja tako i obrazovanja odraslih za funkcionisanje tržišta rada prepoznala je i partnerska grupa za zapošljavanje opštine Berane.

Posebna pažnja posvećena je socijalnoj inkluziji na lokalnom tržištu rada sa ciljem da se putem SWOT analize stekne bolji uvid i razumijevanje situacije. To je preduslov za adekvatno targetiranje onih koji su u najnepovoljnijem položaju na lokalnom tržištu rada, kao i za kreiranje programa i mjera koji odgovaraju potrebama specifičnih ciljnih grupa.

Na kraju SWOT analize identifikovane su ključne šanse za unapređenje zapošljavanja, dati su prijedlozi za unapređenje i identifikovani ključni izazovi.

4.1 Lokalno tržište rada i radna snaga

PREDNOSTI	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Prirodni resursi ▪ Ljudski resursi- kvalifikovana radna snaga (III i IV stepen stručne spreme) ▪ Urađena planska dokumentacija ▪ Biznis zona – RUDEŠ (podsticajne mjere na lokalnom nivou) ▪ Odluka o podršci ženskom preduzetništvu ▪ Povoljna saobraćajna infrastruktura ▪ Sportska infrastruktura – regionalni centar ▪ Zdravstvene ustanove – regionalni centar ▪ Geografski centar ▪ Agro-budžet ▪ Organizacije za obrazovanje odraslih 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nepostojanje jedinstvenog turističkog proizvoda ▪ Nepostojanje finalnih drvnih proizvoda ▪ Usitnjenost poljoprivrednih posjeda ▪ Loša seoska infrastruktura ▪ Informatička nepismenost stanovništva ▪ Tehnološka zaostalost ▪ Nemotivisanost nezaposlenih ▪ Siva ekonomija ▪ Negativan prirodni priraštaj ▪ Nepovoljna demografska struktura stanovništva ▪ Veliko učešće niskokvalifikovanih osoba u ukupnoj nezaposlenosti ▪ Nepovoljne strukturne karakteristike nezaposlenih lica ▪ Nedovoljan broj radnih mjesta i radnih mjesta sa dodatnom vrijednošću
ŠANSE/MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Postojanje aerodromske piste ▪ Autoput ▪ Bogato kulturno-istorijsko nasleđe ▪ Nacionalni parkovi ▪ EU fondovi ▪ Nacionalni fondovi ▪ Aktivne mjere zapošljavanja ZZZCG 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Migracije ▪ Loša poreska politika ▪ Centralizacija ▪ Visoka materijalna davanja

KLJUČNE RAZVOJNE ŠANSE ZA UNAPREĐENJE ZAPOŠLJAVANJA

1. Biznis zona – olakšice
2. Odluka o podršci ženskom preduzetništvu
3. Grantovi za samozapošljavanje
4. Agro-budžet Ministarstva poljoprivrede
5. Obrazovanje odraslih (PAMARK, VIKTORIJA; MEDIGAL, SSŠ „Vukadin Vukadinović“, Srednja medicinska škola „Dr Branko Zogović“, Srednja stručna škola)
6. Podrška poslodavcima u izradi biznis planova (RBC, odjeljenje lokalne uprave za ekonomski razvoj)

KLJUČNI IZAZOVI

- Migracije stanovništva
- Negativni prirodni priraštaj
- Neaktivno stanovništvo
- Nerazvijena privreda

4.2 Obrazovanje i osposobljavanje radne snage u opštini

PREDNOSTI	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Značajan broj licenciranih organizatora obrazovanja odraslih sa širokom lepezom programa ▪ Raznovrsni programi koje nudi ZZZCG ▪ Zainteresovanost i motivisanost poslodavaca da organizuju obuke uz finansijsku podršku ▪ Centar za informisanje i profesionalno savjetovanje (CIPS) na birou rada 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Neusklađenost ponude i tražnje na tržištu rada ▪ Nekvalifikovana radna snaga ▪ Nemotivisanost nezaposlenih lica i prebacivanje odgovornosti na institucije sistema (Biro rada) ▪ Prevelik broj nezaposlenih lica bez radnog iskustva

Strategija zapošljavanja Opštine Berane, nacrt

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aktivan lokalni omladinski klub se bavi povećanjem znanja i promocijom preduzetništva ▪ Mogućnost korišćenja stručne pomoći u izradi biznis planova (RBC Berane) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nemotivisanost za usvajanje novih znanja i vještina ▪ Mali broj nezaposlenih lica je obuhvaćen karijernim savjetovanjem ▪ Većina kandidata nema IT kompetencije ▪ Slaba informisanost o mogućnostima za obrazovanje i zapošljavanje ▪ Nedostatak preduzetničkih ideja i inovacija ▪ Nedostatak vještina potrebnih za pisanje biznis plana
ŠANSE/MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nove investicije u turizmu koje donose nova radna mjesta i porebu za novim zanimjama i vještinama (Bjelasica, Komovi, Prokletije) ▪ Napraviti preporuku novih zanimanja koja će biti potrebna za realizaciju investicionih planova ▪ Diverzifikacija ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima ▪ Povećanje ulaganja u znanja, edukaciju stanovništva i povezivanje sa tržištem ▪ Uspostavljanje lokalne televizije koja bi pružala informacije o mogućnostima za obrazovanje i zaposlenje i putem koje bi se predstavljali dobre praske ▪ Pravednija distribucija javnih sredstava namijenjenih za smanjenje nezaposlenosti (više novca u opštine sa većim brojem nezaposlenih) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pandemija

PRJEDLOZI ZA UNAPREĐENJE U POGLEDU ZNANJA I VJEŠTINA RADNE SNAGE

1. Unaprijediti promociju postojećih programa obrazovanja odraslih
2. Jačanje motivacije nezaposlenih lica da aktivno koriste raspoložive mogućnosti za obrazovanje i zapošljavanje
3. Podsticanje preduzetništva u školama
4. Podsticanje i generisanje novih preduzetničkih ideja
5. Formiranje omladinskih zadruga (zapošljavanje studenata)
6. Pratiti i analizirati potrebe poslodavaca u smislu zanimanja, posebnih znanja i vještina i slično kako bi se poslodavcima obezbijedila adekvatna radna snaga
7. Organizovati odgovarajuće programe dokvalifikacije, prekvalifikacije, inoviranja znanja, stručnog osposobljavanja i obuka da bi se poslodavcima ponudio odgovarajući kadar
8. Sprovoditi mjere za prevenciju potencijalne nezaposlenosti
9. Neophodna je reforma stručnog obrazovanja u Crnoj Gori u skladu sa potrebama poslodavaca, podizanje nivoa kvaliteta obrazovanja i povećanje udjela praktične nastave
10. Promovisati sezonsko zapošljavanje:
  - U srednjim školama i na fakultetima
  - Omogućiti mladima odgovarajuću obuku
  - Motivisati mlade na sticanje praktičnih znanja i vještina i radnog iskustva kroz sezonski rad
  - Formirati ponovo Omladinske zadruge kako bi se učenici i studenti zapošljavali pod povlašćenim uslovima

KLJUČNI IZAZOVI

- Pandemija.

4.3 Socijalna inkluzija/socijalna isključenost na lokalnom tržištu rada

PREDNOSTI	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Podaci o nezaposlenosti i o licima u nepovoljnom položaju na tržištu rada kao preduslov za dobro planiranje ▪ Strateški okvir (Lokalni plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u opštini Berane za period 2019-2022; Lokalni akcioni plan za mlade 2020-2021; Lokalni Akcioni plan za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2019-2023) ▪ Institucije (CSR, ZZZCG) ▪ RBC i Biznis zona i stimulatívne mjere podrške za nova radna mjesta (prostor, komunalije, povlašćene cijene za poslovanje...) ▪ Mjere podrške kroz Agrobudžet za poljoprivredu: i) podrška za razvoj stočarstva/raspodjela stoke; i II) Podjela sadnica voća; II) Mjere za ublažavanje posljedica od Kovid-a (raspodjela sjemenskog materijala); ▪ Projekat „Norveška za vas“ – podrška za poljoprivrednike ▪ IPARD (sufinansiranje infrastrukture, podrška klasterima) ▪ Klasteri (klaster stočarstva i klaster sjemenskog krompira, potencijalno i klaster bobičastog voća) ▪ Projekti RRA ▪ Organizacije za obrazovanje odraslih na teritoriji opštine 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Neusklađenost obrazovanja sa potrebama tržišta rada ▪ Velik broj nekvalifikovanih lica ▪ Premali obuhvat LSI mjerama Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom ▪ Velik obim nekvalifikovanih lica u strukturi nezaposlenih ▪ Nemotivisanost nezaposlenih lica ▪ Niske zarade ▪ Siva ekonomija i rad na crno ▪ Veliki broj informatički nepismenih lica ▪ Loša pokrivenost internetom/optičkim kablom u seoskim područjima ▪ Slaba infrastruktura i neorganizovan javni prevoz u seoskim područjima ▪ Slaba informisanost lica iz seoskih područja o mogućnostima za obrazovanje i zapošljavanje ▪ Dugoročna nezaposlenost ▪ Nepovoljna demografska struktura ▪ Veliki broj lica sa invaliditetom
ŠANSE/MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Projekti iz nacionalnih, EU i drugih fondova ▪ Nove mjere podrške koje bi pružala opština ▪ Mjere APZ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Visoka materijalna davanja ▪ Iseljavanje radno sposobnog stanovništva ▪ Pogoršanje finansijske situacije u zemlji

PRIJEDLOZI ZA UNAPREĐENJE

1. Motivisanje nezaposlenih lica da koriste mogućnosti za obrazovanje i zapošljavanje
2. Intenzivnije generisanje preduzetničkih ideja
3. Razvoj jedinstvenog turističkog proizvoda, uvezivanje pružalaca usluga i promocija
4. Zaštita geografskog porijekla i brendiranje lokalnih proizvoda itd.

4.3. Ključni problemi tržišta rada opštine Berane

Na osnovu analize tržišta rada i prikupljenih sekundarnih podataka, te SWOT analize, definisani su sljedeći ključni problemi tržišta rada opštine Berane

1. Nepovoljne strukturne karakteristike nezaposlenih lica (u pogledu obrazovne strukture, starosne strukture, dužini traženja posla/trajanju prijave na evidenciji i radnog staža);
2. Velik obim nezaposlenosti;
3. Neusklađenost ponude i tražnje na tržištu rada;
4. Nepovoljna demografska struktura;
5. Nedovoljan broj radnih mjesta i radnih mjesta sa dodatnom vrijednošću.

5. VIZIJA, CILJEVI, PRIORITETI I MJERE STRATEGIJE ZAPOŠLJAVANJA

5.1 Vizija opštine u pogledu zapošljavanja i razvoja radne snage

»Opština sa unaprijeđenim uslovima za zapošljavanje i samozapošljavanje, povoljnim poslovnim ambijentom, i radnom snagom koja znanjima i vještinama podržava privredni razvoj i socijalnu uključenost stanovništva».

5.2 Ciljevi

Strateški cilj	Povećanje zaposlenosti
Cilj 1	Podsticanje preduzetništva
Cilj 2	Unapređenje kompetencija radne snage

Pokazatelj uspjeha	Polazna vrijednost 2019.	Ciljna vrijednost 2025
Broj zaposlenih (MONSTAT)	5106	6000 (povećanje za 18%)
Broj privrednih subjekata ²⁷	460	Povećanje za 10%
Broj podsticajnih mjera za preduzetništvo	Bespovratna sredstva – ZZZCG-IPA Javni poziv za biznis zonu Mjere podsticaja u poljoprivredi (3 mjere)	5 mjera godišnje Bespovratna sredstva- ZZZCG-IPA Javni poziv za biznis zonu Mjere podsticaja u poljoprivredi Javni poziv za žensko preduzetništvo Javni poziv za omladinsko preduzetništva
Broj nezaposlenih lica uključenih u obrazovanje i osposobljavanje ²⁸	204 (4,7% prosječnog broja)	10% prosječnog broja NL godišnje

5.3 Aktivnosti

Cilj 1 Podsticanje preduzetništva			
	Aktivnosti	Ciljna grupa	Vremenski okvir
1.1.	Valorizacija biznis zone Rudeš	Investitori, privrednici, početnici u biznisu	2021-2025.
1.2.	Formiranje novih biznis zona	Investitori, privrednici, početnici u biznisu	2022-2025.
1.3.	Formiranje budžetskih linija za početnike u biznisu i omladinsko preduzetništvo	Početaknici u biznisu, mladi	2022-2025.

²⁷ Crnogorska privreda, Privredna Komora Crne Gore; <https://www.privrednakomora.me/multimedija>

²⁸ Izvještaj o radu za 2019. godinu Zavod za zapošljavanje Crne Gore

Strategija zapošljavanja Opštine Berane, nacrt

1.4.	Podsticaji za zapošljavanje u poljoprivredi (kroz mjere agrobudžeta)	Potencijalni poljoprivrednici	2021-2025.
1.5.	Podrška za izradu biznis planova (RBC/ Opština Berane/ZZZCG)	Počotnici u biznisu, nezaposleni, lica na evidenciji ZZZCG, mladi	2021-2025.
1.6.	Podrška postojećim privrednim subjektima za otvaranje novih radnih mjesta kroz smanjenje postojećih lokalnih dadžbina	Privredni subjekti	2022-2025.
1.7.	Programi podrške preduzetnicima	Žene, mladi, visokoškolci, početnici u bizisu	2021-2025.
1.8.	Sajam zapošljavanja	Preduzetnici, poslodavci, nezaposlena lica	2022-2025.
1.9.	Podsticaji za preradu primarnih proizvoda (drvoprerađivači, poljoprivreda)	Prerađivači, poljoprivrednici	2022-2025.
1.10.	Podsticaji za razvoj turizma	Seoska domaćinstva, poljoprivrednic	2021-2025.
1.11.	Izbor najbolje preduzetničke ideje u školama	Učenici srednjih škola, srednje stručne škole	2022-2025.
1.12.	Organizacija aktivnosti za razmjenu najboljih praksi (radionice, studijske posjete, mentorstvo, promocija preduzetništva i obuka za preduzetništvo) sa akcentom na organizovanju aktivnosti na nivou mjesnih zajednica	Preduzetnici iz opštine i regiona, početnici u biznisu, poljoprivrednici, žene, mladi, visokoškolci, nezaposleni, lica na evidenciji ZZZCG, privredni subjekti	2021-2025.
1.13.	Podrška sezonskom zapošljavanju	Nezaposlena lica registrovana na evidenciji ZZZCG- Birou rada, studenti, mladi, privredni subjekti	2021-2025.
1.14.	Kreditni za samozapošljavanje (ZZZCG-EU)	Nezaposlena lica registrovana na evidenciji ZZZCG- Birou rada	2021-2025.
1.15.	Omladinske zadruge	Studenti, visokoškolci, privredni subjekti	2022-2025.

Cilj 2 Unapređenje kompetencija radne snage

	Aktivnosti	Ciljna grupa	Vremenski okvir
2.1.	Obrazovanje i osposobljavanje nezaposlenih lica (ZZZCG- Biro rada)	Nezaposlena lica registrovana na evidenciji ZZZCG- Birou rada	2021-2025.
2.2.	Edukacija poljoprivrednika	Poljoprivrednici	2021-2025.
2.3.	Obuka za pružaoce usluga u seoskom turizmu	Pružaoci usluga u seoskom turizmu	2022-2025.
2.4.	Organizovanje obuka na radnom mjestu	Nezaposlena lica registrovana na evidenciji ZZZCG- Birou rada Berane	2021-2025.
2.5.	Obuka za unapređenje IT kompetencija	Nezaposlena i zaposlena lica, početnici u biznisu	2022-2025.
2.6.	Javni radovi	Nezaposlena lica, prvenstveno teže zapošljiva lica	2021-2025.
2.7.	Obrazovanje i osposobljavanje za deficitarna zanimanja (IPA)**	Radna snaga	2022-2023.
2.8.	Promocija licenciranih programa obrazovanja odraslih	Organizatori obuka odraslih, nezaposlena lica-prvenstveno teže zapošljiva lica	2021-2025.
2.9.	Motivacioni seminari za nezaposlene	Nezaposlena lica registrovana na evidenciji ZZZCG- Birou rada	2021-2025.
2.10.	Klubovi za traženje posla	Nezaposlena lica	2022-2025.

6. UPRAVLJANJE, PRAĆENJE, IZVJEŠTAVANJE I PROMOCIJA

UPRAVLJANJE

Za koordinaciju sprovođenja Strategije zapošljavanja biće odgovoran Menadžer opštine. Strategija se implementira i prati kroz godišnje akcione planove zapošljavanja, koji definišu aktivnosti koje se sprovode na godišnjem nivou, a za svaku aktivnost definišu se ciljne grupe, broj uključenih, očekivani rezultati, okvirna finansijska sredstva, izvori finansiranja i odgovorne institucije za sprovođenje.

Za pripremu godišnjeg akcionog plana odgovoran je Menadžer opštine u saradnji sa lokalnom partnerskom grupom za zapošljavanje.

PRAĆENJE

Sa ciljem praćenja realizacije Strategije zapošljavanja definisan je monitoring sistem koji uključuje indikatore (pokazatelje) uspješnosti za strateški cilj i operativne ciljeve, uz definisanu polaznu osnovu i planirane rezultate.

Za redovno i kontinuirano praćenje sprovođenja ove Strategije i akcionog plana staraće se Menadžer opštine i lokalna partnerska grupa za zapošljavanje.

IZVJEŠTAVANJE

Menadžer opštine će u saradnji sa lokalnom partnerskom grupom jednom godišnje pripremiti izvještaj o sprovođenju strategije zapošljavanja i akcionog plana, koji se prosljeđuje skupštini.

PROMOCIJA

Za promociju će se koristiti različiti kanali informisanja i promocije, prvenstveno sajt opštine.

Prilog 1: ORGANIZATORI OBRAZOVANJA ODRASLIH I PROGRAMI²⁹

Auto škola Viktorija	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Rukovalac građevinskim mašinama - Bager
Auto škola Viktorija	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Rukovalac građevinskim mašinama - Dozer
Auto škola Viktorija	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Rukovalac građevinskim mašinama - Utovarivač
Auto škola Viktorija	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Rukovalac građevinskim mašinama - Valjak
Auto škola Viktorija	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Rukovalac građevinskim mašinama- Grejder
Edukativni centar "Eloksir plus"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Građevinski stolar/ka
Edukativni centar "Eloksir plus"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Zastakljivač/ica
JU Srednja stručna škola "Vukadin Vukadinović"	Programi obrazovanja za sticanje i unaprijeđenje ključnih kompetencija - preduzetništvo	Program obrazovanja za sticanje osnovnih preduzetničkih znanja i vještina - Kreni u biznis
JU Srednja stručna škola "Vukadin Vukadinović"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Građevinski stolar/ka
JU Srednja stručna škola "Vukadin Vukadinović"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Hidrotermičar/ka drveta
JU Srednja stručna škola "Vukadin Vukadinović"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Izrađivač/ica jednostavnih ukrasnih predmeta i nakita
JU Srednja stručna škola "Vukadin Vukadinović"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Konobar /ica
JU Srednja stručna škola "Vukadin Vukadinović"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Kuvar/ica
JU Srednja stručna škola "Vukadin Vukadinović"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Pomoćni/a kuvar/ica
JU Srednja stručna škola "Vukadin Vukadinović"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Pomoćni/a stolar/ka
JU Srednja stručna škola "Vukadin Vukadinović"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Pomoćnik/ca u preradi drveta
JU Srednja stručna škola "Vukadin Vukadinović"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Proizvođač rezane građe
JU Srednja stručna škola "Vukadin Vukadinović"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Stolar/ka za namještaj

²⁹ <https://mps.gov.me/rubrike/obrazovanje-odraslih>; 5.1.2021

Strategija zapošljavanja Opštine Berane, nacrt

JU Srednja stručna škola "Vukadin Vukadinović"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Tapetar/ka
JU Srednja stručna škola "Vukadin Vukadinović"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Uzgajivač/ica ljekovitog bilja
JU Srednja stručna škola "Vukadin Vukadinović"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Voćar/ka
Privatna ustanova "Monte Medigal"	Programi obrazovanja za sticanje i unaprijeđenje ključnih kompetencija - digitalna pismenost (informaciono-komunikacione tehnologije)	Rad na računaru - Zavod za zapošljavanje Crne Gore
Privatna ustanova "Monte Medigal"	Programi obrazovanja za sticanje i unaprijeđenje ključnih kompetencija - strani jezici	Engleski jezik - Centar za obrazovanje i odgoj Don Bosko
Privatna ustanova "Monte Medigal"	Programi obrazovanja za sticanje i unaprijeđenje ključnih kompetencija - strani jezici	Njemački jezik - Centar za obrazovanje i odgoj Don Bosko
Privatna ustanova "Monte Medigal"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije	Poslovno-tahnički/a sekretar/ka
Privatna ustanova "Monte Medigal"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije	Program obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije asistent/kinja u nastavi
Privatna ustanova "Monte Medigal"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Administrator/ka
Privatna ustanova "Monte Medigal"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Gerontodomaćin/ica
Privatna ustanova "Monte Medigal"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Izrađivač/ica jednostavnih ukrasnih predmeta i nakita
Privatna ustanova "Monte Medigal"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Konobar /ica
Privatna ustanova "Monte Medigal"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Računovodstveni tehničar/ka
Privatna ustanova "Monte Medigal"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Recepconer/ka
Privatna ustanova "Monte Medigal"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Turistički vodič/kinja
Privatna ustanova Edukativni centar Poliex	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Turistički vodič/kinja
Srednja medicinska škola "Dr Branko Zogović"	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Gerontodomaćin/ica
Srednja stručna škola	Programi obrazovanja za sticanje i unaprijeđenje ključnih kompetencija - digitalna pismenost (informaciono-komunikacione tehnologije)	Rad na računaru - Zavod za zapošljavanje Crne Gore
Srednja stručna škola	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Autoelektričar/ka
Srednja stručna škola	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Elektroinstalater/ka

Strategija zapošljavanja Opštine Berane, nacrt

Srednja stručna škola	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Elektromehaničar/ka
Srednja stručna škola	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Instalater/ka grijanja i hlađenja
Srednja stručna škola	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Keramičar/ka
Srednja stručna škola	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Muški i ženski frizer/ka
Srednja stručna škola	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Pomoćni/a frizer/ka
Srednja stručna škola	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Pomoćnik/ca armirača/ice
Srednja stručna škola	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Pomoćnik/ca keramičara/ke
Srednja stručna škola	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Pomoćnik/ca molera/ke farbara/ke
Srednja stručna škola	Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije - osposobljavanje	Serviser/ka računara
Vuk Karadžić	Programi obrazovanja za sticanje i unaprijeđenje ključnih kompetencija - digitalna pismenost (informaciono-komunikacione tehnologije)	Rad na računaru - Zavod za zapošljavanje Crne Gore
Vuk Karadžić	Programi obrazovanja za sticanje i unaprijeđenje ključnih kompetencija - strani jezici	Engleski jezik - Altra lingua
Vuk Karadžić	Programi osnovnog obrazovanja	Prilagođeni program osnovne škole za odrasle
Vuk Karadžić	Programi osnovnog obrazovanja	Program elementarnog funkcionalnog opismenjavanja

AKCIONI PLAN ZAPOŠLJAVANJA OPŠTINE BERANE ZA 2021. GODINU

AKCIONI PLAN ZAPOSŁJAVANJA OPŠTINE BERANE ZA 2021. GODINU³⁰

STRATEŠKI CILJ	POVEĆANJE ZAPOSLENOSTI						
Cilj 1	Podsticanje preduzetništva						
Aktivnost/mjera	Ciljna grupa	Planiran broj uključenih	Očekivan rezultat	Potrebna finansijska sredstva (u EUR)	Izvor (i) finansiranja	Period sprovođenja (kvartal)	Odgovornost za sprovođenje
1.1 Valorizacija biznis zone Rudeš	Investitori, privrednici, početnici u biznisu	20 preduzeća/ preduzetnika informisano	1 novi investitor u biznis zoni	10.000,00	Budzet opštine	II, III kvartal	Menadžer opštine
1.4. Podsticaji za zapošljavanje u poljoprivredi (kroz mjere agrobudžeta)	Poljoprivrednici i potencijalni poljoprivrednici	50 poljoprivrednika informisano	Najmanje 10 poljoprivrednika uključeno u mjere agrobudžeta	144.000,00	Budzet opštine	II, III kvartal	Opština Berane-Sekretarijat za poljoprivredu, turizam i vodoprivredu
1.5. Podrška za izradu biznis planova	Početnici u biznisu, nezaposleni, lica na evidenciji ZZZCG, mladi	Najmanje 20 lica informisano o podršci	Pružena podrška za 10 lica u izradi biznis planova	Nisu potrebna finansijska sredstva	/	I, II, III kvartal (kontinuirana aktivnost)	RBC, Opština Berane, ZZZCG
1.7. Programi podrške preduzeticima (javni poziv za žensko preduzetništvo)	Žene koje započinju biznis i preduzetnice koje planiraju razvoj poslovanja sa teritorije opštine Berane	Najmanje 10 žena informisano o podršci ženskom preduzetništvu	Potpisani ugovori za podršku ženskom preduzetništvu	10.000,00	Budzet opštine	I kvartal	Komisija za raspodjelu sredstava za podršku ženskom preduzetništvu po javnom pozivu

³⁰ Aktivnosti Biroa rada su planirane na osnovi sprovođenja Programa rada ZZZCG u prethodnim godinama. Program rada ZZZCG za 2021. godinu u fazi pripreme ovog Akcionog plana zapošljavanja još nije usvojen.

Akcionni plan zapošljavanja opštine Berane za 2021. godinu

1.8. Sajam zapošljavanja	Preduzetnici, poslodavci, nezaposlena lica, visokoškolci	Najmanje 50 nezaposlenih lica i privrednih subjekata uključen u sajam	Najmanje 10 lica zaposleno posredstvom sajma	500,00	Kotizacija, donacije	II kvartal	RBC, Opština Berane, ZZZCG
1.10. Podsticaji za razvoj turizma (Javni poziv za razvoj turizma-mjere agrobudžeta)	Privredni subjekti u turizmu, seoska domaćinstva	Najmanje 10 pružaoca usluga informisano o podršci	Potpisani ugovori za podršku razvoju turizma	6.000,00	Budžet opštine	II, III kvartal	Opština Berane-Sekretarijat za poljoprivredu, turizam i vodoprivredu
1.12. Organizacija aktivnosti za razmjenu najboljih praksi (radionice, studijske posjete, mentorstvo, promocija preduzetništva i obuka za preduzetništvo) sa akcentom na organizovanju aktivnosti na nivou mjesnih zajednice	Preduzetnici iz opštine i regiona, početnici u biznisu, poljoprivrednici, Žene, mladi, visokoškolci, nezaposleni, lica na evidenciji ZZZCG, privredni subjekti	Najmanje 50 lica uključeno u aktivnosti	Najmanje 20 prošlo obuke	Nisu potrebna finansijska sredstva	/	II, III kvartal	Opština Berane, RBC, ZZZCG, Provajderi obuka
1.13. Podrška sezonskom zapošljavanju	Nezaposlena lica registrovana na evidenciji ZZZCG- Birou rada, studenti, mladi, privredni subjekti	sa područja sjevernog regiona 10 sa područja južnog regiona 10	najmanje 300 lica upoznato sa mogućnošću sezonskog zapošljavanja	Nisu potrebna finansijska sredstva	ZZZCG	I, II, III kvartal (kontinuirana aktivnost)	ZZZCG-Biro rada Berane
1.14. Krediti za samozapošljavanje (ZZZCG-EU)	Nezaposlena lica registrovana na evidenciji ZZZCG- Birou	1. Inovirani program za kontinuirano stimulisanje zapošljavanja i preduzetništva 10 korisnika 2. preko programa EU i CG za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu zaštitu. Bespovratna sredstva za	1. zapošljeno 10 nezaposlenih 2. novootvorenih privrednih subjekata 15	1. 50.000 2. 105.000	ZZZCG	I, II, III kvartal (kontinuirana aktivnost)	ZZZCG-Biro rada Berane

Akcionni plan zapošljavanja opštine Berane za 2021. godinu

		spvođenje projekta samozapošljavanja 15 korisnika					
Cilj 2	Unapređenje kompetencija radne snage						
Aktivnost/mjera	Ciljna grupa	Planiran broj uključenih	Očekivan rezultat	Potrebna finansijska sredstva (u EUR)	Izvor (i) finansiranja	Period sprovođenja (kvartal)	Odgovornost za sprovođenje
2.1. Obrazovanje i osposobljavanje nezaposlenih lica (ZZZCG- Biro rada)	Nezaposlena lica registrovana na evidenciji ZZZCG- Biro rada	Kroz ovu mjeru aktivne politike zapošljavanja uključice se 20 lica	20 nezaposlenih lica steklo ključne vještine	13.000,00	ZZZCG	I, II, III kvartal (kontinuirana aktivnost)	ZZZCG- Biro rada
2.2. Edukacija poljoprivrednika (Agrobudzet)	Poljoprivrednici	20 poljoprivrednika	Edukovano 20 poljoprivrednih proizvođača	8.000,00	Budzet opštine- Agrobudzet	II, III, IV kvartal	Opština Berane- Sekretarijat za poljoprivredu, turizam i vodoprivredu
2.3. Organizovanje obuka na radnom mjestu	Nezaposlena lica registrovana na evidenciji ZZZCG- Biro rada	Kroz ovu mjeru aktivne politike zapošljavanja uključice se 100 lica	Osposobljeno za zanimanja 100 nezaposlenih lica	138.000,00	ZZZCG	I, II, III kvartal (kontinuirana aktivnost)	ZZZCG
2.6. Javni radovi (po pozivu)	Nezaposlena lica, prvenstveno teže zapošljiva lica	15 lica uključeno u javne radove	Unaprijeđena radna mjesta, registrovano zapošljavanje novih lica	22.500,00	ZZZCG	II,III kvartal	ZZZCG
2.8. Promocija licenciranih programa obrazovanja odraslih	Nezaposlena lica, prvenstveno teže zapošljiva lica	Najmanje 20 lica informisano o programima	Najmanje 10 lica učestvovalo u programima	Nisu potrebna finansijska sredstva	Provajderi obrazovanja	I, II, III kvartal	Organizatori obuka odraslih
2.9. Motivacioni seminari za nezaposlene	Nezaposlena lica registrovana na evidenciji ZZZCG- Biro rada	Najmanje 20 lica uključeno u motivacione seminar	Najmanje 10 lica motivisano	Nisu potrebna finansijska sredstva	/	I, II, III kvartal (kontinuirana aktivnost)	ZZZCG

Akcioni plan zapošljavanja opštine Berane za 2021. godinu

						karijernog savjetovanja)	
--	--	--	--	--	--	-----------------------------	--